

Egon Funch

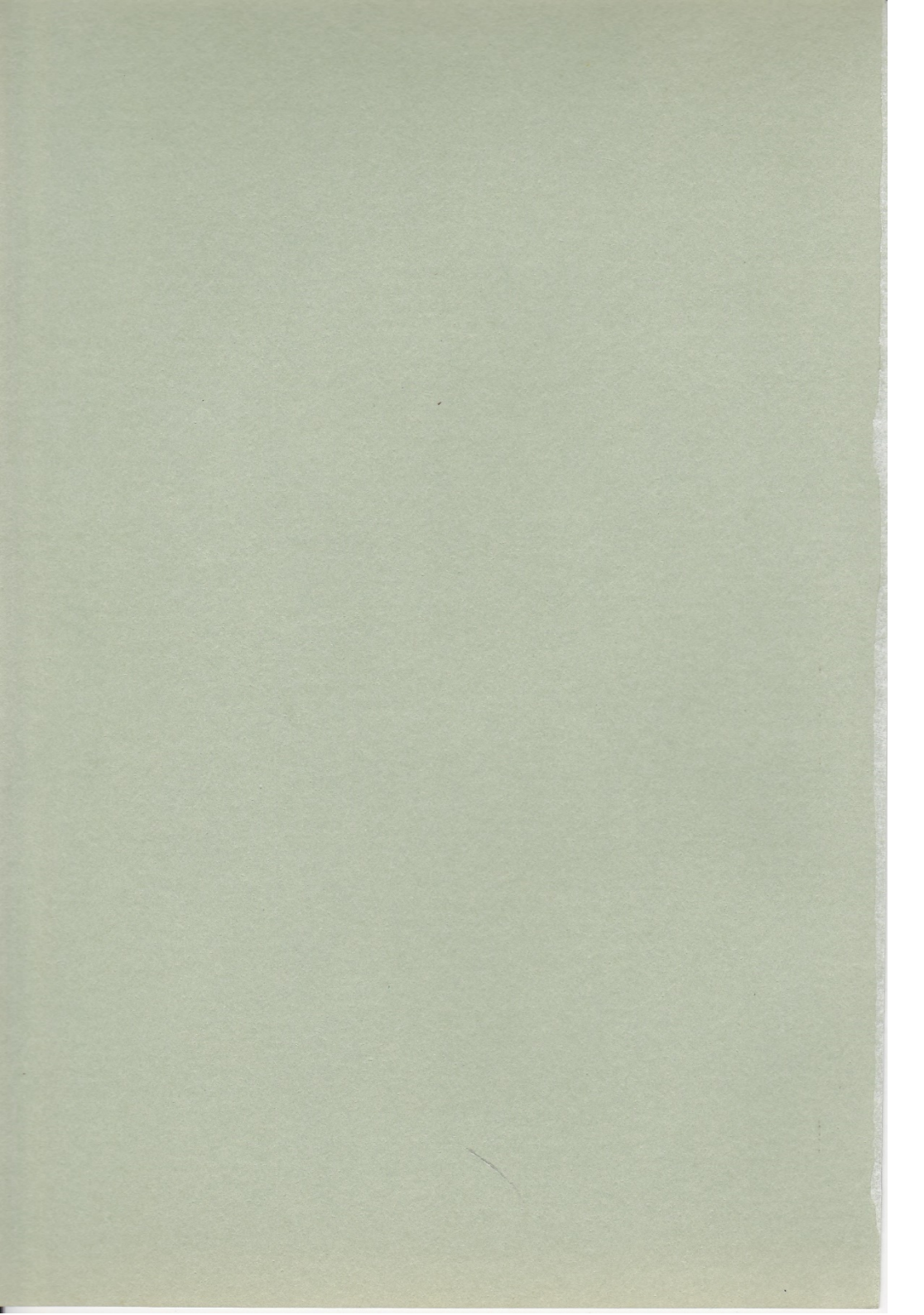
DEN TVEDELTE KOMMUNE

*Om
Avedøres kirkelige og kommunale
forbindelse med Glostrup
gennem tiderne*



HISTORISK SELSKAB

1984



DEN TVEDELTE KOMMUNE

Egon Funch

DEN TVEDELTE KOMMUNE

*Om Avedøres kirkelige og kommunale
forbindelse med Glostrup
gennem tiderne*

Udgivet af
HISTORISK SELSKAB FOR GLOSTRUP, BRØNDBY,
ALBERTSLUND OG VALLENSBÆK

Glostrup 1984

På omslaget:

Glostrup kommunes våben, stadfæstet den 9. august 1940.
Udsnit af kort fra 1973.

Udgivet med støtte fra Glostrup kommune
ISBN 87-88547-01-9
Glostrup Bogtryk + Offset A/S - tlf. 02-960031
Oplag 800 eksemplarer

Indhold

	Side
En gådefuld forbindelse	7
Fra sagnetes verden	10
En røst fra Bremen	14
Den afstraffede by?	16
Hvorfor ligger kirken dér?	17
Den lange vej	19
Kirkegang i gamle dage	22
Hvorfor ikke i Brøndbyøster?	24
Avedøre skifter kirkesogn	28
Et nederlag for Brøndbyerne	32
Et nederlag for Glostrup	35
Vesterled vil løsrive sig	36
Læg kommunerne sammen!	39
Avedøre som bytteobjekt?	44
Afstemningen	49
Indlemmelsen opgives	52
Et Stor-Glostrup uden Avedøre	53
Udviklingen tager fart	58
Det nye Danmarkskort	63
Skæbneuret falder i slag	65
Glostrup tager kampen op	67
Hvidovre som liebhaver	68
Et overraskende udspil	69
Blandede reaktioner	71
Et knækæg	72
Protesterne hober sig op	75
Kommunerne forhandler	79
Hvidovre intervenserer	83
Spændingen stiger	84
Farvel, Avedøre!	85
Sorgens time	86
Epilog	90
Kilder	92

En gådefuld forbindelse

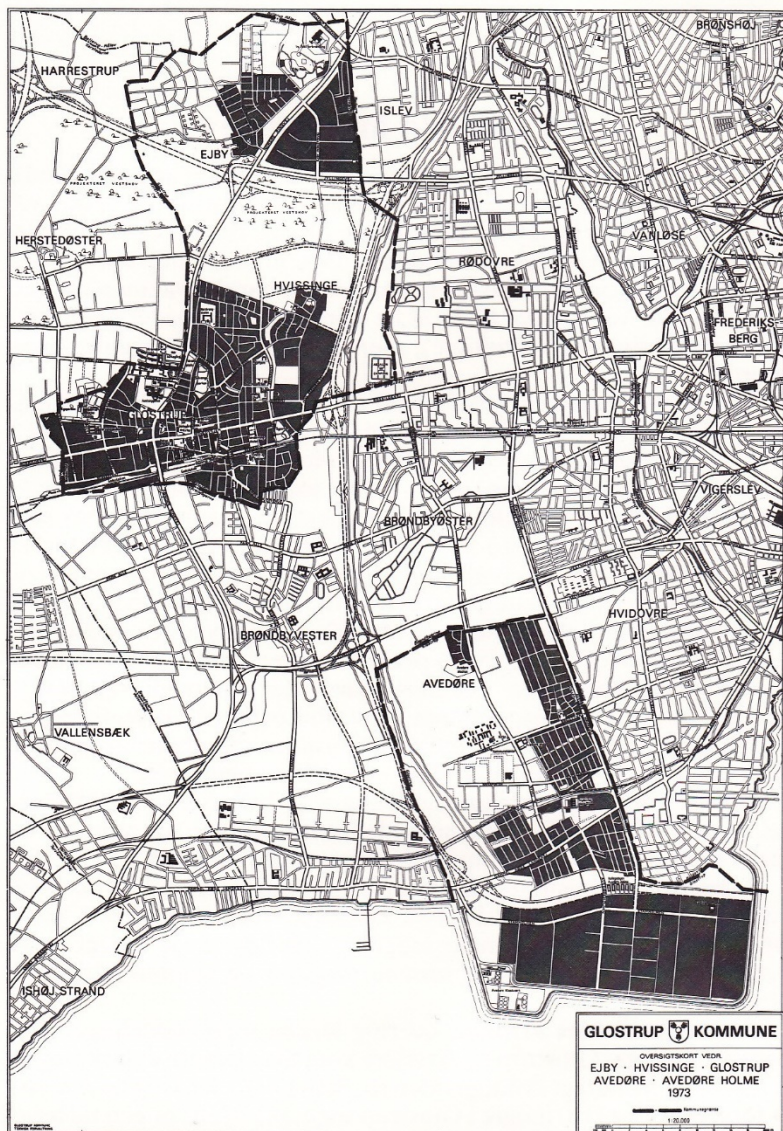
Indtil 1974 bestod Glostrup kommune af to indbyrdes adskilte områder – mod nord byerne Ejby, Hvissinge og Glostrup og mod syd Avedøre, der blev beskyttet af bølgerne i Køge Bugt. For at komme fra kommunens nordlige del til den sydlige måtte man passere gennem Brøndby kommune, og gennem tiderne har det vakt undren, at Avedøre ikke var knyttet til en af de kommuner, området grænsede op til (Brøndby eller Hvidovre), men til det fjernereliggende Glostrup.

Dette særprægede tilhørsforhold er af langt ældre dato end kommuneinddelingen i landdistrikterne. Denne stammer fra 1803, da landet blev opdelt i såkaldte fattigkommuner, i hvilken forbindelse man af praktiske hensyn anvendte den kirkelige sogneinddeling som grundlag. Det var ikke det enkelte sogn, der kom til at udgøre en fattigkommune, men det enkelte pastorat, og da mange pastorater omfattede to eller tre sogne, blev der væsentlig færre kommuner end sogne. De sognekommuner, der oprettedes i 1841, var i geografisk henseende en fortsættelse af fattigkommunerne af 1803. Brøndbyvester og Brøndbyøster sogne, der havde fælles præst, blev derfor til Brøndbyvester-Brøndbyøster kommune – et langt navn, der almindeligvis, også i myndighedernes korrespondance, blev forkortet til »Brøndbyernes kommune«. Siden begyndelsen af 1970'erne er kommunenavnet officielt forenklet til det mere fyndige »Brøndby kommune«.

Da den verdslige kommuneinddeling altså byggede på pastoraterne, skal vi helt tilbage til sogneinddelingens opståen for at prøve at finde årsagen til, at Glostrup og Avedøre hørte sammen.

Ordet »sogn« anvendtes allerede i Danelagen i England, hvilket må betyde, at begrebet er ældre end kristendommens indførelse her i landet. »Sogn« betød egentlig »søgning« og betegnede antagelig et distrikt, hvis beboere søgte samme tingsted og samme hedenske offersted.

Da Danmark blev kristnet, overtog kirken sogneinddelingen, og Ejby, Hvissinge, Glostrup og Avedøre kom til at udgøre et kirkesogn. Avedøre er grundlagt i vikingetiden (o. 800–1000 e. Kr.), og da Avedøre først omkring 1150 indgik i Glostrup sogn, må byen i nogen tid have hørt til et sydligere sogn, altså en lokal retskreds, hvis beboere i den hedenske tid blotede til Odin og Thor på samme indviede plads. Avedøre må således have brudt med dette førkristelige sogn. Hvorfor tog byen dette skridt?

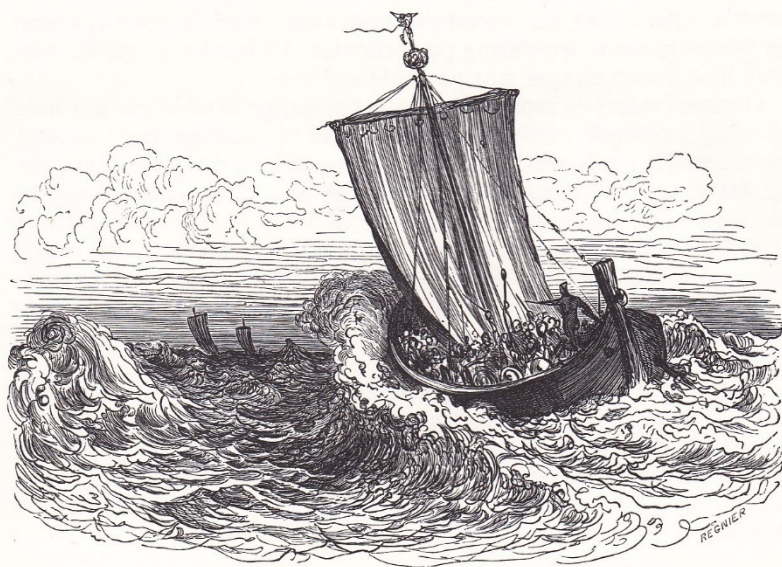


På dette kort fra 1973 er kommunegrænsen markeret så kraftigt, at Glostrup kommunes tvedeling falder i øjnene. Man måtte gennem Brøndby kommune for at komme fra den nordlige del af Glostrup kommune til den sydlige eller omvendt. – Kortet er udarbejdet af Glostrup kommunes tekniske forvaltning.

Svaret er det enkle, at vi ikke ved det. Avedøres forbindelse med Glostrup, der må have forekommet som en meget fjern by i det næsten vejløse land, har naturligvis ikke været tilfældig, men vi savner en fyldestgørende forklaring på forholdet. Vi har lov at gisne, men vore løse formodninger står på vaklende ben.

Gennem tidernes mørke aner vi, at alvorlige brydninger må have gjort sig gældende mellem avedøreboerne og indbyggerne i de nærmestliggende landsbyer. Det var små bosættelser, det drejede sig om, og det kan vel tænkes, at et personligt uvenskab mellem enkelte stridbare sjæle har kunnet udvikle sig til åbent fjendskab mellem to eller flere byer, der hver kun bestod af et fåtal af familier. Små fejder kan have fået blodet til at flyde, og ordet »blodhævn« kan måske falde på tungen. I hvert fald forekommer Avedøres tilslutning til den fjerne Glostrup kirke helt fornuftstridig, hvis den ikke var udsprunget af bitter nødvendighed.

Men savner vi sikre historiske efterretninger, der kan belyse forholdet, er den folkelige sagndigtning ikke i tvivl om, hvori modsætningsforholdet mellem Avedøre og nabolandsbyerne bestod. Et skær af sørøverromantik indhyller begivenhederne. Folkefantasien er – som det er blevet udtrykt – en dårlig historiker, men ikke sjældent en god fortæller.



Vikingerne var kyndige søfolk, der på velbyggede fartøjer førte an i en storstilet nordisk ekspansion, først kun for at plyndre, senere for at handle, erobre og kolonisere. I kirkerne bad man: »Fri os, Herre, fra normannernes vildskab!« Træsnit efter en af de romantisk farvede illustrationer, som den svenske maler-professor August Malmström (1829–1901) udførte til »Sagaen om Ragnar Lodbrog og hans Sønner«, Stockholm 1880.

Fra sagnenes verden

Forventningsfuldt begiver vi os ind i sagnenes verden. Vi er tilbage i vikingetiden. På stolte snekker stævner vore dristige forfædre vestpå for blodbestænkede at vende hjem belæsset med bytte: smykker til kvinderne, guld, våben og fornemme brugsgenstande til sig selv – og sælsomme småting til børnene. Tapre, hårdføre, gæstfri og ærekære folk ... altså ifølge sagnene.

Også mændene i Avedøre regner sig for vikinger, men deres ærgerlighed er langt fra så højtflyvende som hos Ragnar Lodbrog og Svend Tveskæg. De utallige farer på de store have skræmmer dem. Men de har fundet ud af, at der er en bekvemmere måde at skaffe sig rigdom på, nemlig ved at udplyndre forbisejlende købmandsskuder.

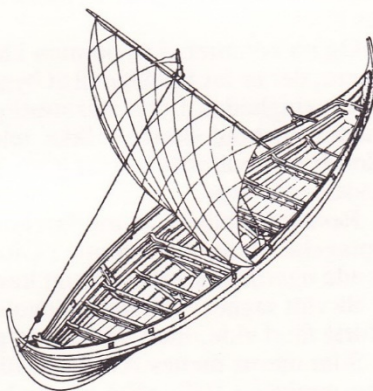


*Men ikke alle vikinger drog på langfart til fremmede kyster. Efter sagnet blev avedøreboerne hjemme, hvor de byggede lette skibe for at udplyndre forbisej-
lende kræmmerskuder.*

Her ses skibsbyggere i arbejde i 1000-tallet. – Fra Bayeux-tapetet.

Der høres hammerslag og hundeglam nede fra havstokken. Avedøreboerne bygger sig lette, fladbundede både, der kan ligge diskret i læ i de snævre stræder mellem Avedøre-holmene, hvor bølgerne sjældent er i oprør. Herfra er det en smal sag at holde øje med trafikken på Køge Bugt. Handelsskibene sejler helst om dagen og prøver at følge kysten, og når en fuldtlastet skude viser sig, stikker piraterne øjeblikkelig til søs. Under vilde hyl entres fartøjet, hvis rædselsslagne besætning uden nåde hugges ned eller tages til fange. Og så er der kun tilbage at fordele byttet.

Det har været handelsskibe som dette, avedøreboerne lå på lur efter, – hvis de altså har været så slemme, som den stedlige overlevering vil vide. Dette skib fra omkring år 1000 blev sammen med fire andre fundet i Roskilde Fjord ud for Skuldelev i 1957. Længde ca. 13 m, bredde godt 3 m. Overført til Vikingskibshallen i Roskilde. – Skitse af Ole Crumlin-Pedersen.





Avedøreboerne var for fåtallige til at bygge deres egen kirke. Det var derfor, de fik problemerne med at finde en menighed, der ville modtage dem.

Af dette billede fra et fransk håndskrift fra 1460 får man et indtryk af, hvorledes kirkebyggeri foregik i gamle dage. – Efter »A History of Technology«, bd. 2, Oxford 1957.

Alt går godt (eller set med de udplyndredes øjne: skidt), indtil den kristne kirke har vokset sig så stærk, at den ikke længere kan ignoreres.

Og nu kommer vi til pointen i historien. De nyomvendte avedøreboere, der er for fåtallige til at bygge deres egen kirke, søger optagelse i menigheden i den nærmestliggende by, Brøndbyøster, men de møder en kold skulder. Ikke tale om, at man vil have med disse bloddryppende sørøvere at gøre. Og i Brøndbyvester får de samme nedslående svar.

Resultatet bliver, at avedøreboerne for rige gaver må tiltuske sig optagelse blandt de fromme i Glostrup, hvortil rygtet om de hårrejsende ugerninger i Køge Bugt kun er nået i afdæmpet form.

Så vidt sagnet. Om det indeholder en kerne af sandhed, vil vi nok aldrig få at vide, men der kan jo godt være noget om snakken.

Som nævnt menes Avedøres tilslutning til Glostrup sogn at være sket omkring 1150, altså et par hundrede år efter kristendommens



Efter sagnet ville menigheden i Brøndbyøster ikke have noget med de blod-dryppende sørøvere fra Avedøre at gøre. Brøndbyøster kirke er ellers ganske hyggelig. Antagelig stammer den fra 1100-tallet.

Med tiden blev folkene fra Avedøre alligevel taget til nåde i Brøndbyøster, men det skete først i 1893! – Efter postkort fra ca. 1910 i Det kgl. Bibliotek.

indførelse. Hvis det først var på dette sene tidspunkt, at avedøreboerne omsider opgav sørøverhåndværket og faldt til ro i kirkens skød, har det været på høje tid. For i 1167 grundlagde Absalon sin borg på holmen mellem Sjælland og Amager, og den handlekraftige prælat ville næppe have tolereret en sørøverrede så tæt ved indsejlingen til »Købmændenes Havn«. Han ville nok have tugtet avedøreboerne mindst lige så grundigt, som han tugtede venderne.



Da menigheden i Brøndbyvester havde afvist avedøreboerne på grund af deres sørøveri, forsøgte de at få adgang til kirkelig betjening i Brøndbyvester, men også her rystede man på hovedet. Først da de bekymrede folk fra Avedøre prøvede at blive modtaget i Glostrup kirke, smilede heldet til dem. Her ses Brøndbyvester kirke på et postkort fra 1912. – Foto: Otto Thims Boghandel.

En røst fra Bremen

Prøver vi at vurdere sandsynligheden af det gamle sørøversagn, kan vi måske hente en vis støtte hos den velmeriterede kannik Adam af Bremen, der i Svend Estridsens dage rejste gennem Danmark og en tid opholdt sig ved kongens hof.

Værket »De hamburgske Ærkebispers Historie«, der er affattet i 1070'erne, indeholder bl.a. en ret udførlig skildring af de nordiske landes geografi og befolkning.

Skal man tro Adam af Bremen, nærmest *vrimgede* de danske farvan-
de dengang af sørøvere. Han fortæller, at piraterne betalte skat til den danske konge for at få lov til at gøre bytte hos de barbarer, der i stort tal boede omkring Østersøen, men at de ofte misbrugte tilladelsen og i stedet udplyndrede deres landsmænd. »I den grad er de troløse over for hinanden, og så snart een har fanget sin næste, sælger han ham uden barmhjertighed som træl til ven eller fremmed.« Hvis man

Dette er intet portræt af Adam af Bremen, men billedet kan give en idé om, hvordan en skribent så ud i 1000-tallet, når han var travlt beskæftiget i sit studerekammer. I virkeligheden forestiller billedet evangelisten Matthæus. Man bedes se bort fra glorien; for en sådan var Adam ikke i besiddelse af. – Efter et fransk evangeliehåndskrift fra 1000-tallet i Walters Art Gallery, Baltimore.



sejlede fra Jylland eller Fyn til Sjælland, fortæller Adam, undgik man næppe at falde i hænderne på sørøvere, selv om man havde gunstig vind.

Særligt interesserer det os at læse, at der ved Helsingborg, hvor overfarten over Øresund er kortest, eksisterede et yndet skjulested for sørøvere.

Det er ingen urimelig tanke, at denne sørøverrede ved den nordlige indsejling til Øresund kan have haft et sydligt modstykke, hvis centrum meget vel kan have ligget i Avedøre.

Adam af Bremen skelnede i øvrigt ikke mellem vikinger og pirater. For ham var de sørøvere alle til hobe, og det må indrømmes, at forskellen kan være vanskelig at få øje på. Vikinger var vel normalt sørøvere, men mange af vikingetogene tjente også erobrer- og koloniseringsformål – noget, der efter sagens natur måtte ligge avedøreboerne fjern.

Men hvis den velbegavede tyske kannik havde vovet sig til Avedøre for at omvende beboerne, var det nok gået ham ilde, hvis han uforvarende var kommet til at betegne deres levevej som kriminel.



Svend Estridsen (1047–74), der tog gæstfrit imod Adam af Bremen, havde sikkert hørt temmelig meget om de sørøvere, der gjorde farvandet i hans rige usikre. Om han specielt havde hørt om nogle sørøvere ved Avedøre Holme, kan vi ikke vide. – Billedet er et forsøg på at gengive kongens træk på grundlag af professor F. C. C. Hansens profilrekonstruktion efter undersøgelse af kongens skelet i Roskilde domkirke.

Den afstraffede by?

Kan stedsnavnet Avedøre fortælle os noget om et oprindeligt tilhørsforhold?

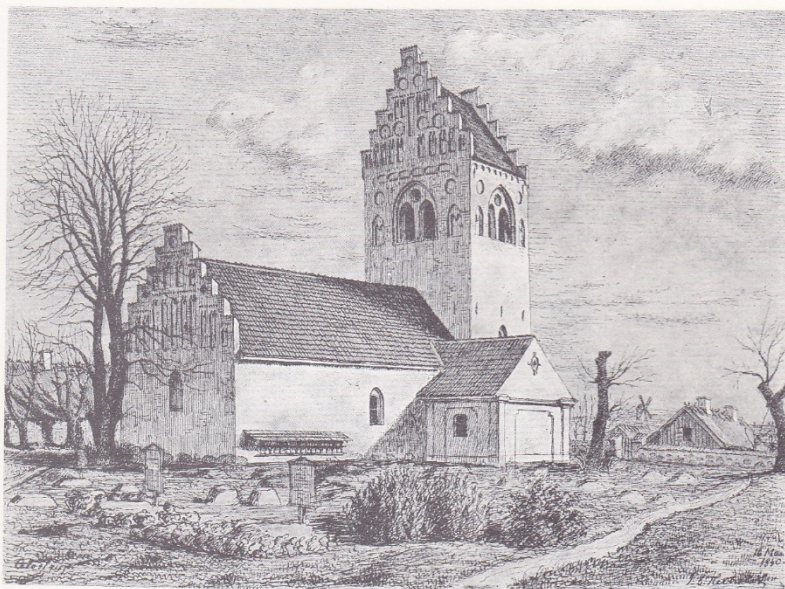
Visse forskere har ment, at forleddet »Aved-« (der i gamle dage stavedes på et utal af forskellige måder) skulle betyde Hvidovre og Rødovre, og da »øre« betyder »gruset strand«, skulle Avedøre kunne læses som »Hvidovre-Rødovres grusede strand«.

Denne tydning afvises dog ganske af den nyere forskning, der mener, at forleddet snarere hænger sammen med »at være skarp, springe frem«. Avedøre skulle da kunne tydes som »den grusede strand ved fremspringet«.

Ganske pudsigt er det imidlertid, at folkeminddeforskeren Thorkild Gravlund har omtalt en folkelig, men absolut uholdbar, tydning, hvorefter navnet netop skulle henvise til forbindelsen med Glostrup.

Efter at have fortalt om, hvor slemme og stridbare avedøreboerne var i gamle dage, omtaler han den straf, de fik:

»Men Avedøre blev *avet* ved at blive henlagt til det langt fra liggende Glostrup Sogn. Og fik deraf Navnet Avedøre. – Hvertfald fik de den Tydning af Navnet, fordi de ikke var skikkelige som andre gode Byer.«



Glostrup kirke, hvis ældste dele er fra midten af 1100-tallet, er ombygget flere gange. Den fremtræder som en smuk og harmonisk bygning, hvis takkede tårngavle med rette beundres.

Det kan virke ejendommeligt, at kirken blev lagt i Glostrup, der var mindre end både Hvissinge og Ejby. Muligvis valgte man denne placering for at gøre avedørebørnes kirkevej så kort som muligt. – Efter tegning af J. Herholdt 1850.

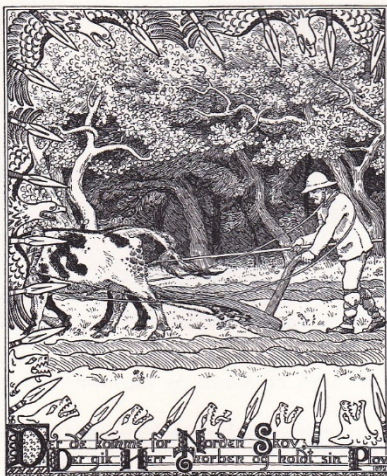
Hvorfor ligger kirken dér?

Da Glostrup kirke blev bygget, blev den lagt i den yngste og mindste af sognets byer. Har vi nogen forklaring på dette?

En af de hypoteser, der er fremsat, går ud på, at Glostrup i en fjern fortid kan have været tingsted og offersted for folkene fra Ejby og Hvissinge, og at det derfor var naturligt at rejse kirken, hvor man i forvejen var vant til at samles.

En anden hypotese (der ligesom den første skyldes Ejvind Tofte) tager sit udspring i et rent praktisk forhold. Iflg. denne var det netop Avedøres tilslutning til sognet, der bevirkede, at kirken blev lagt i Glostrup – altså i den sydlige udkant af det område, der tillige omfattede Ejby og Hvissinge. På denne måde fik kirken den mest

centrale placering mellem Ejby i nord og Avedøre i syd, og avedøreboernes kirkevej blev derved den kortest mulige. Ja, indvånerne i den egentlige Avedøre landsby fik såmænd ikke længere til kirke end folk fra det yderste Ejby. Det var de sikkert fåtallige beboere i strandområdet, der fik den mest anstrengende kirkevej.



Nede ved stranden lå der nok nogle fiskerhytter, hvis beboere havde deres udkomme på havet, men ellers var næsten alle avedøreboere landmænd. Strengt arbejde i marken var datidens kondiløb, og når søndagen kom, var de fleste ikke bange for den lange travetur til Glostrup kirke. – Efter tegning af Niels Skovgaard til folkevisen: »Torbens datter og hendes faderbane«.



En af de få avedøreboer, der ikke fuldtud ernærede sig ved landbrug eller fiskeri, var smeden. Her ses en smedie fra 1400-tallet. Midt i billedet står smedenes skytshelgen, Sct. Eligius, i færd med at sko en hest. Af praktiske grunde har han taget benet af hesten, medens han sømmer skoen fast (han havde nemlig overnaturlige evner). Under arbejdet fristes han af en djævel i kvindeskikkelse, men hende kniber han i næsen med smedetangen. Af en fristerinde at være er hun nu heller ikke særlig attraktiv. – Efter tegning af Jacob Kornerup af et nu forsvundet kalkmaleri i Stubbekøbing kirke.

Den lange vej

For kirkegængerne fra Avedøre må den betydelige afstand til Glostrup gennem tiderne have været en ulempe, men i gamle dage var man vant til at bruge sine ben, og mange steder i landet – navnlig i de vidtstrakte jyske sogne – har kirkevejen været endnu længere.

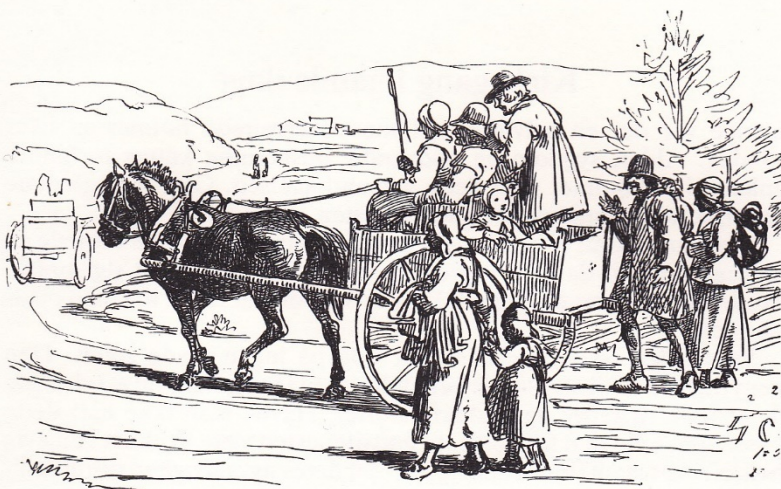
Vejen til Glostrup kirke gik gennem Brøndbyvester ad den nuværende »Gl. Kirkevej«, hvis officielle betegnelse tidligere var »Avedøre Kirkevej«. Som de fleste af fortidens andre veje har den sikkert været elendig. Så sent som i 1892 hedder det i amtsvejsinspektorets årlige beretning om bivejenes tilstand (i Brøndbyernes kommune): »Avedøre Kirkevej, hvis Tilstand i flere Aar har været paaklaget, er i uforandret daarlig Tilstand baade hvad Kjørebane, Rabatter og Grøfter angaa.« Når kirkevejen var så forsømt i halvfemserne, hvordan har den da været i middelalderen?



En overgang i 1700-tallet var det påbudt, at børn skulle bringes til kirken for at blive døbt praktisk talt straks efter fødslen. For spædbørn fra Avedøre kunne den lange vej til Glostrup kirke være dødsensfarlig i vådt eller koldt vejr. Pådrog barnet sig en lungebetændelse, hang dets liv i en tynd tråd. Her ses døbefonten i Glostrup kirke. – Foto: E. F. 1983.

De fleste har vel tilbagelagt vejen til Glostrup til fods, men det var sikkert »finere« at køre i vogn, selv om bøndernes skrumpende fjælevogne uden affjedring langt fra var noget behageligt befordringsmiddel på de ujævne veje. Vognene kunne dog bruges, og det var ikke ualmindeligt, at bønderne forsynede dem med festligt malede sider, når de skulle bruges til kirkekørsel. Honnorte ambitioner har nok fået adskillige til at holde pinen ud, selv om passagererne blev rystet grundigt igennem. Fra 1700-tallet hører man fra København, at selv »Skomagernes og Skrædernes Hustru skulde age i Kareth til Kirke, kunde de ikke det, bleve de hellere borte.« Efter at vognfjedre af metal var blevet opfundet i begyndelsen af 1800-tallet, blev køretøjerne langt mere komfortable, men den nye vogntype vandt kun langsomt indpas hos bønderne. En rask køretur i affjedret vogn kunne vel ligefrem være en stemningsfuld optakt til søndagens højmesse, hvis vejret ikke var alt for nederdrægtigt.

At køre den lange vej med nyfødte børn, måske i bidende kulde og hård snestorm, kan derimod have udsat børnenes liv for fare, men faktisk var det i en del af 1700-tallet påbudt at bringe de nyfødte til dåb i kirken meget hurtigt. En forordning fra Christian den Sjette i 1745 indebar, at nyfødte »strax, eller efter nogle Dages Forløb, skulle



På vej hjem fra kirke. Wilhelm Marstrands tegning er ganske vist fra Sverige, men omtrent sådan har det nok også set ud, når avedørefolkene stævnede mod syd efter gudstjenesten. Nogle gik, andre kørte. Nu glædede man sig til søndagsmiddagen.

Bøndernes vogne var ubekvemme at køre i og bestemt ingen fryd for øjet. Det var dog ikke ualmindeligt, at de blev forsynet med kønne, malede sider, når de skulle bruges til kirkekørsel. – Den kgl. Kobberstiksamling.

bringes til Kirken for der offentlig at døbes, og det, uden Henseende til Aarets Tid, Veirigets Haardhed, og Veiens Længde og Besværlighed.« Det er tænkeligt, at denne ubarmhjertige forordning har bidraget til at forøge den i forvejen høje dødelighed blandt spædbørn, og avedørebørnene har vel været særligt udsat for at blive alvorligt syge, fordi køreturen var så lang. Regeringen blev snart klar over, at bestemmelserne medførte, at »spæde og nyfødte Børns Helbred ofte maa lide og deres Liv sættes i Fare« som følge af forordningen, der derfor blev ophævet af Struensee i 1771. Citaterne stammer fra den i Christian den Syvendes Navn udstedte forordning om bestemmelsernes bortfald.

Kirkegang i gamle dage

Længe var det en selvfølge, at man overværede højmessens hver søndag. Alder, sygdom og nødvendig husgerning kunne forhindre enkelte i at komme, men dette var undtagelsen. Ofte stod gårdene praktisk talt tomme under gudstjenesten.

Når man ankom til kirken, gik man ikke straks ind. Man ventede på kirkegården, til dagens hovedpersoner havde indfundet sig: præst, brudepar, faddere, kirkegangskoner osv. Først derefter tog man plads i kirken.

Ventetiden på kirkegården var dog på ingen måde spildt. Den benyttede man til at hilse på bekendte og til i livlig samtale at udveksle de seneste nyheder og sladderhistorier. Havde man ikke haft dette pusterum, ville den første del af gudstjenesten være druknet i en evig hvissen og tischen, indtil alle havde fået deres nysgerrighed tilfredsstillet.

Endelig kunne gudstjenesten begynde. På prædikestolen stod et eller flere timeglas som en slags garanti mod, at dagens prædiken fortsatte i det uendelige. Alligevel varede en gudstjeneste flere timer.

I 1500-tallet var mange præster efter vore begreber ret ukvalificerede og deres prædikener derfor af yderst svingende kvalitet. De fleste er nok hurtigt gået i glemmebogen. Netop på denne tid kunne avedørebørne dog høre visse prædikener, som aldrig gled dem af minde. Prædikanten var Augustinus Lydicksen, der blev præst i Glostrup omkring 1570, og som bl.a præsterede at stå på prædikestolen og skælde sine sognebørn ud for »tyve og horer«. Det er sandsynligt, at en og anden af damerne har fået brug for sit lugtesalt! Den slags bemærkninger skurrer i ørerne, når de lyder fra en prædikestol, og da



Djævelen advarer damerne mod at snakke for meget under gudstjenesten. Fristelsen var til stede; for det var ved kirkegangen, man fik nyhederne. – Kalkmaleri i nærheden af kvindernes dør i Fanefjord kirke på Møn.

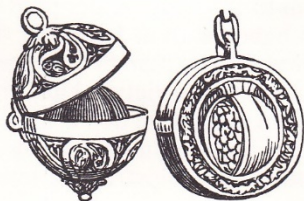
Nogenlunde sådan har pastor Augustinus Lydicksen været klædt – den herostratisk-berømte sognepræst i Glostrup, der vakte forargelse ved fra prædikestolen at skælde sine sognebørn ud på det groveste.

Billedet forestiller hans samtidige kollega i Skelskør, Hans Jacobsen (1560–93). – Efter Troels-Lund: Dagligt Liv i Norden, 4. udgave.



præsten også på anden måde forsyndede sig mod god tone i gejstlige kredse, endte det i 1582 med, at han mistede sit embede.

Foruden udlægningen af dagens tekst hørte man offentlige bekendtgørelser og andre nyttige tidender i forbindelse med gudstjenesten, og når man kom hjem til Avedøre, havde man noget at snakke om. Med sin mangfoldighed af indtryk har søndagens gudstjeneste været en positiv oplevelse for de fleste – måske ugens største lyspunkt. Kirken var Guds hus, men den var også sognets uundværlige nyhedsbureau.



En lugtedåse fra o. 1570. Den er altså fremstillet samtidig med, at Augustinus Lydicksen blev sognepræst i Glostrup. – Efter F. W. Fairholt: *Costume in England*. 1860.



I længst forsvundne dage var praktisk taget hele sognets befolkning til stede ved hver eneste gudstjeneste. Man blev lige så fortrolig med kirkerummet som med sine egne stuer.

Her ses Glostrup kirkes hyggelige indre. – Foto fra 1947 i Glostrup lokalhistoriske arkiv.

Hvorfor ikke i Brøndbyøster?

Gennem adskillige århundreder drog avedøreboerne trofast hver søndag den lange vej til Glostrup, og man kan spørge, om dette virkelig var nødvendigt. Kunne de ikke i stedet overvære gudstjenesten i Brøndbyøster eller Brøndbyvester?

Dette var stort set udelukket. Helt frem til 1855 bestod der pligt – det såkaldte »sognebånd« – for et sogns beboere til at holde sig til sognets præst og kirke. Kun hos sognets præst måtte man få foretaget dåb, vielse og jordpåkastelse. Og hvad der var uhyre vigtigt: kun i sin sognekirke kunne man gå til alters. Når man tænker på den centrale betydning, altergangen har i gudstjenesten, forekommer det indlysende, at avedøreboernes kirkegang fandt sted i Glostrup og intet andet sted.



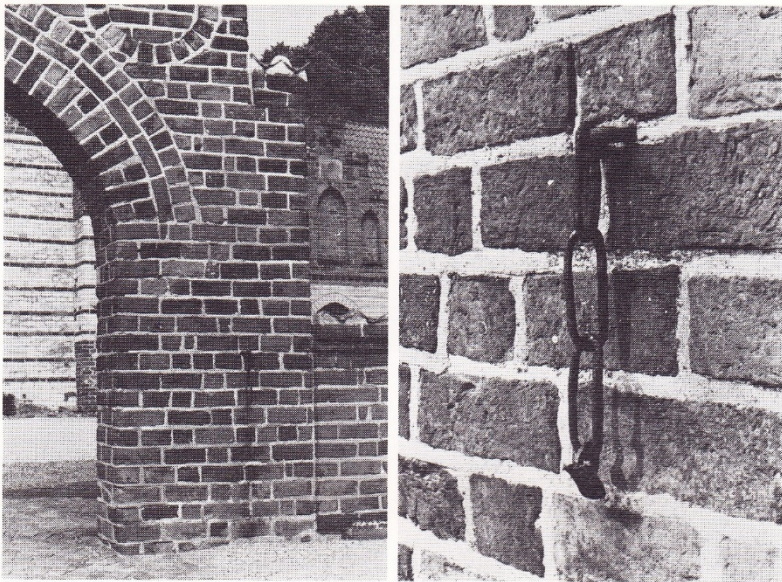
Til langt op i forrige århundrede måtte man ikke nyde kirkelig betjening andre steder end i sin egen sognekirke. Kun i den kunne man f.eks. få sine børn døbt eller gå til alters. Avedøreboerne var derfor afskåret fra at søge en mere nærliggende kirke. De undgik ikke at tage til Glostrup.

Her ses dåb og altergang i den første tid efter reformationen. – Alterbordsfor-side fra Thorslunde kirke, nu i Nationalmuseet.

I perioder var det simpelthen ulovligt at udeblive fra gudstjenesten. Danske Lov fra 1683 indeholdt en bestemmelse om, at den, der »ikke findis i Kirken, naar Guds Tieniste samme Tider forrettis, skal bøde hver Gang for Helligbrøde tre Lod Sølv.«

Også senere kongelige påbud fastsatte pligt til kirkegang. Under Christian den Sjettes såkaldte sabbatsordning af 12. marts 1735 var alle således forpligtede til at overvære både højmesse og aftensang. Udeblivelse straffedes med mulkt. Herom hed det: »Paa Landet skal de gemene Bønder, som herimod handle, naar Præstens Advarsel ei har frugtet, straffes 1ste Gang med 4 Skilling, 2 Gg med 8 og 3 Gg med 16 Skillings Bøder, og i Mangel af Betaling staae i Gabestokken paa Kirkegaarden, første Gang 1, anden Gg 2 og tredie Gg 3 Timer; Til hvilken Ende slige Gabestokke af hver Kirkes Eiøre, hvor de endnu ei ere, besørgeres.«

Præsten skulle angive de sognebørn, der forsømte kirkegangen, til politiet, og alene af denne grund var det naturligvis uomgængelig nødvendigt, at det var sin egen sognekirke, man indfandt sig i, når klokkerne kaldte til gudstjeneste.



I en gabestok kunne en lovoertræder anbringes til almindelig forhånelse. Oftest bestod dette strafferedskab af en pæl med et halsjern, hvormed delinkventen kunne lænkes, men halsjernet kunne også med en kæde være fastgjort til en mur som her ved Vallensbæk kirke, hvor kæden er bevaret. På billedet til venstre kan man med lidt god vilje skimte kæden i kirkegårdsportalens højre side. Nærbilledet viser, at kæden ikke var nem at rive over. – Foto: E. F. 1983.

Bestemmelser af denne art kunne dog – som vi snart skal se – ikke håndhæves i længden.

Selv om nogle avedøreboer skulle have fået den særdeles utraditionelle indskydelse at møde frem i Brøndbyøster kirke, ville de antagelig opdage, at der slet ikke var plads til dem. Kirken var dimensioneret som sognekirke for en ret lille landsby, og så længe menigheden nogenlunde fuldtallig mødte frem til højmessen, har der næppe været plads til gæster fra et nabosogn. Og selv om eventuelle avedøreboer skulle være så heldige at træde ind i kirken på en dag, hvor der faktisk var ledige pladser, kunne de ikke uden videre sætte sig på disse. Kirkestolene var nemlig – her som i andre kirker – udlejet til bestemte familier. Sådan havde det været siden kort efter reformationen, da regeringen bestemte, at der i hver kirke skulle anbringes en dobbelt række stolestader med en åben midtergang imellem, og at pladserne

skulle fordeles blandt menighedens medlemmer efter øvrighedens nærmere bestemmelse. En fornem plads i kirken var et statussymbol, og af hensyn til de uundgåelige fine fornemmelser var det nødvendigt at fastsætte detaljerede regler om, hvem der havde ret til at sidde øverst i den enkelte kirkestol – et forhold, der kunne give anledning til højtrøstede meningsudvekslinger og undertiden veritable håndgribeligheder i kirken.

Først ved en lov af 1861 blev det bestemt, at kun præsten, kirkesangeren og tiendeejeren havde ret til eget stolestade, medens de øvrige pladser blev gjort tilgængelige for alle.



I forrige århundrede var det svigtende kirkebesøg et problem over hele landet. Vi hører, at Brøndbyøster kirke i 1860'erne var næsten tom, når der var gudstjeneste. Dengang havde der været god plads også til kirkegængere fra Avedøre. – Foto i Det kgl. Bibliotek.



Gunni Busck, der var sognepræst i Brøndbyerne 1844–69, var nær ven af N. F. S. Grundtvig, som han støttede økonomisk, ikke mindst til udgivelsen af »Sangværk til den danske Kirke«. Da Busck døde, skrev Grundtvig et mindedigt. – Efter tegning af P. C. Skovgaard.

Avedøre skifter kirkesogn

Den tid, da præsten kunne glæde sig over en fyldt kirke hver eneste søndag, skulle imidlertid ikke vare evigt. Fra midten af 1700-tallet begyndte kirkerne at affolkes, bl.a. fordi ingen længere søgte at håndhæve sabbatsordningen. De rationalistiske præster (der godt kunne finde på at undervise i kartoffelavl o.l. fra prædikestolen) gjorde frafaldet større, selv om en så kendt rationalist som kgl. konfessionarius Chr. Bastholm ønskede at gøre gudstjenesten lige så tiltrækkende »som et Bal og en Komædie«. I forrige århundrede hørtes jævnligt klager over det sparsomme kirkebesøg. Således fortæller pastor Ludvig Wagner (1838–1919), at da han i 1860'erne var hjælpepræst hos pastor Gunni Busck og skiftevis prædikede i Brøndbyvester og -øster, stod disse kirker næsten tomme. På denne tid havde der altså i Brøndbyøster kirke været rigelig plads også til kirkegængere fra Avedøre, og som nævnt stod kirkestolene siden 1861 åbne for enhver.

Det skulle dog vare et stykke tid endnu, inden der blev taget initiativ til at forkorte avedøreboernes kirkevej.

Dette skete i 1892, da en kreds af folkekirkemedlemmer i Avedøre i marts måned indgav ansøgning til Ministeriet for Kirke- og Undervis-

Sognepræst Erik Barfoed oplevede, at Avedøre i kirkelig henseende blev indlemmet i Brøndbyøster sogn. Antallet af folkekirkemedlemmer blev derved fordoblet. – Foto i Brøndby lokalhistoriske samling.



ningsvæsenet (i daglig tale: Kultusministeriet) om, at Avedøre måtte blive løst fra sit tilhørsforhold til Glostrup menighed og i stedet blive overført til Brøndbyøster sogn. Sagen blev af ministeriet sendt til høring hos en række andre myndigheder, bl.a. biskoppen, Indenrigsministeriet og Finansministeriet. Flere af disse myndigheder sendte igen sagen til erklæring hos en eller flere underordnede myndigheder, og da kopiapparatet først blev opfundet langt senere, måtte originaldokumenterne uafbrudt cirkulere, og det tog derfor sin tid, inden alle interesserede havde udtalt sig.

Det kan nævnes, at Indenrigsministeriet bl.a. sendte sagen til sit matrikulskontor. Dette studerede det foreliggende kortmateriale grundigt og sendte sagen tilbage med følgende skarpsindige respons: »Saaledes foranlediget skal man ved Tilbagesendelsen af de modtagne Akter ikke undlade tjenstligt at meddele, at Byens Beliggenhed i Forhold til de 2 Sognes Kirker i høj Grad taler til Gunst for Andragendets Bevilgelse, mod hvilken man i det hele intet ved at erindre.« Enhver lille hyrdedreng i Avedøre kunne være kommet med lige så værdifulde geografiske betragtninger, men nu havde sagkundskaben talt.



Den 6. marts 1893 underskrev Christian den Niende dekretet om, at Avedøre i kirkelig henseende skulle overføres til Brøndbyøster sogn. – Efter træsnit af H. P. Hansen.

De to berørte sogneråd blev naturligvis også spurgt om deres mening, og Glostrup sogneråd svarede, at man ikke havde noget at erindre mod ansøgningen. »Dog« – tilføjede man forsigtigt – »skal det bemærkes, at Lærer Svinding ved Avedøre Skole nu herfra oppebærer Kirkesangerløn 20 kr. aarlig, hvilken Løn, naar han kommer til at høre til Brøndbyøster Kirke, selvfølgelig for hans Vedkommende vil bortfalde herfra.«

Nyordningen mødte heller ingen modstand hos de kirkelige myndigheder, og da papirerne havde vandret rundt mellem de offentlige kontorer et lille års tid, foreslog Sjællands biskop, at adskillelsen blev iværksat den 12. marts 1893. Nu var sagen moden. Kirke- og Undervisningsministeriet gik til kong Christian den Niende med en »Forestilling«, som det hed, hvorefter kongen underskrev følgende påtegning:

Forestillingen bifaldes.
Amalienborg, d. 6. Marts 1893.
Chr. R.

Sagen var nu afgjort. Den endelige resolution fik følgende ordlyd – i datidens højtidelige kancellistil:

»Paa derom af Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet nedlagt allerunderdanigst Forestilling har det behaget Hans Majestæt

Endelig! Søndag den 12. marts 1893 kunne avedøreboerne tage plads i Brøndbyøster kirke som fuldt anerkendte medlemmer af menigheden. Det havde taget adskillige hundrede år at komme så vidt. – Dette billede fra 1953 af Brøndbyøster kirkes indre findes på Det kgl. Bibliotek.



Samme dag – altså søndag den 12. marts 1893 – udkom ugebladet »Illustreret Tidende« med denne tegning af den populære Poul Steffensen på forsiden. »En Nyhed« hed den. Særlig aktuelt!

Kongen allernaadigst at bifalde, at Avedøre By med Tilliggende i kirkelig Henseende henlægges fra Glostrup Sogn i Sjællands Stift til Brøndbyøster Sogn fra den 12te Marts 1893 at regne, dog saaledes at Glostrup Sognekald beholder Korntienden af Avedøre imod af denne at udrede aarligt 25 Tdr. Byg efter Kapitelstakst til Sognekaldet for Brøndbyvester og Brøndbyøster Menigheder, 100 Kr. til Statskassen og 50 Kr. til Skolelæreren i Brøndbyøster, hvorhos Sognepræsten for Glostrup Menighed skal være pligtig til at fungere ved Begravelser paa Glostrup Kirkegaard af Lig fra Avedøre, hvilken Forpligtelse indtil videre ligeledes maa paahvile Læreren i Avedøre.«

For Brøndbyøster sogn betød sammenlægningen med Avedøre, at menighedens medlemstal blev fordoblet, så sognepræsten, pastor Erik Barfoed, har fået noget mere at bestille.

Herefter havde man vel lov at forvente, at det sidste ord var sagt i denne sag, men det skulle gå ganske anderledes. Det varede nogle år, inden komplikationerne meldte sig, men pludselig kom Glostrup og Brøndbyernes kommuner i totterne på hinanden.



Naturligvis var man pænt klædt, når man skulle i kirke. Op gennem tiderne har de smukke folkedragter sat deres præg på gudstjenesten, så præsten havde noget kønt at kikke på, når han lod blikket glide hen over menigheden. Her ses et par dragter fra Hedeboegnen. – Efter Hansen, Schou & Weller: Danske Nationaldragter optagne efter Naturen. 1898.

Et nederlag for Brøndbyerne

Foranledningen var, at en ny skolelov i 1899 havde forhøjet en lærers kirkesangerløn og tillige fastsat, at udgiften til kirkeklokkeringning skulle afholdes af kommunen (tidligere påhvilede det læreren i kirkebyen at ringe). Ved at studere loven fik Brøndbyernes sogneråd den lyse idé, at man vistnok havde nogle penge til gode hos Glostrup kommune, som Avedøre jo stadig tilhørte i kommunal henseende.

Brøndbyernes sogneråd tilskrev den 12. oktober 1901 Glostrup sogneråd om, at da både kirkesang, orgelspil og klokkeringning i Brøndbyøster blev udført for såvel beboerne i Brøndbyøster som beboerne i Avedøre, burde Glostrup kommune afholde sin del af udgifterne hertil, idet fordelingen blev foreslået foretaget efter hartkornet i hhv. Brøndbyøster og Avedøre.

Endelig! Søndag den 12. marts 1893 kunne avedøreboerne tage plads i Brøndbyøster kirke som fuldt anerkendte medlemmer af menigheden. Det havde taget adskillige hundrede år at komme så vidt. – Dette billede fra 1953 af Brøndbyøster kirkes indre findes på Det kgl. Bibliotek.



Samme dag – altså søndag den 12. marts 1893 – udkom ugebladet »Illustreret Tidende« med denne tegning af den populære Poul Steffensen på forsiden. »En Nyhed« hed den. Særdeles aktuelt!

Kongen allernaadigst at bifalde, at Avedøre By med Tilliggende i kirkelig Henseende henlægges fra Glostrup Sogn i Sjællands Stift til Brøndbyøster Sogn fra den 12te Marts 1893 at regne, dog saaledes at Glostrup Sognekald beholder Korntienden af Avedøre imod af denne at udrede aarligt 25 Tdr. Byg efter Kapitelstakst til Sognekaldet for Brøndbyvester og Brøndbyøster Menigheder, 100 Kr. til Statskassen og 50 Kr. til Skolelæreren i Brøndbyøster, hvorhos Sognepræsten for Glostrup Menighed skal være pligtig til at fungere ved Begravelser paa Glostrup Kirkegaard af Lig fra Avedøre, hvilken Forpligtelse indtil videre ligeledes maa paahvile Læreren i Avedøre.«

For Brøndbyøster sogn betød sammenlægningen med Avedøre, at menighedens medlemstal blev fordoblet, så sognepræsten, pastor Erik Barfoed, har fået noget mere at bestille.

Herefter havde man vel lov at forvente, at det sidste ord var sagt i denne sag, men det skulle gå ganske anderledes. Det varede nogle år, inden komplikationerne meldte sig, men pludselig kom Glostrup og Brøndbyernes kommuner i totterne på hinanden.



Naturligvis var man pænt klædt, når man skulle i kirke. Op gennem tiderne har de smukke folkedragter sat deres præg på gudstjenesten, så præsten havde noget kønt at kikke på, når han lod blikket glide hen over menigheden. Her ses et par dragter fra Hedeboegnen. – Efter Hansen, Schou & Weller: Danske Nationaldragter optagne efter Naturen. 1898.

Et nederlag for Brøndbyerne

Foranledningen var, at en ny skolelov i 1899 havde forhøjet en lærers kirkesangerløn og tillige fastsat, at udgiften til kirkeklokkeringning skulle afholdes af kommunen (tidligere påhvilede det læreren i kirkebyen at ringe). Ved at studere loven fik Brøndbyernes sogneråd den lyse idé, at man vistnok havde nogle penge til gode hos Glostrup kommune, som Avedøre jo stadig tilhørte i kommunal henseende.

Brøndbyernes sogneråd tilskrev den 12. oktober 1901 Glostrup sogneråd om, at da både kirkesang, orgelspil og klokkeringning i Brøndbyøster blev udført for såvel beboerne i Brøndbyøster som beboerne i Avedøre, burde Glostrup kommune afholde sin del af udgifterne hertil, idet fordelingen blev foreslået foretaget efter hartkornet i hhv. Brøndbyøster og Avedøre.



Brøndbyøster kirke ligger i dag frit for alle vinde og falder straks i øjnene, når man nærmer sig den gamle landsby.

Indtil reformationen boede Brøndby-præsten i Brøndbyøster, der således har været hovedsognet, medens Brøndbyvester var annekssogn. Siden reformationen er det derimod Brøndbyøster, der har måttet affinde sig med at være anneks. – Foto i Brøndby lokalhistoriske samling.

De udgifter, det drejede sig om, var følgende: Kirkesangerløn 100 kr. årlig, organistløn 50 kr. årlig og ringerløn 30 kr. årlig.

Glostrup sogneråd svarede klart og tydeligt nej. Brøndbyernes kommunes udgifter til de omhandlede lønninger ville – mente man – formentlig have været de samme, selv om Avedøre ikke var kommet ind under Brøndbyøster sogn.

Denne afvisning blev mødt med alt andet end milde øjne hos sognerådet i Brøndbyerne, der indankede sagen for Københavns amtsråd. Dette gav Brøndbyerne medhold, men tilføjede, at amtet var uden kompetence til at afgøre spørgsmålet endeligt.

Amtsrådets udtalelse forandrede intet i Glostrup kommunes afvisende holdning, og sagen havnede hos Kirke- og Undervisningsministeriet, der afgjorde sagen i skrivelse af 16. januar 1903. Det pekuniære mellemværende mellem de to kommuner, udtalte ministeriet, måtte anses for definitivt afgjort ved den iflg. kgl. resolution af 6. marts 1893 fastsatte ordning, til hvilken begge kommuner uden forbehold forud havde sluttet sig. Ministeriet kunne heller ikke »tiltræde den af Brøndbyernes Sogneraad fremsatte Anskuelse, at Skoleloven af 29. Marts 1899 i væsentlig Grad har ændret de Forudsætninger, fra hvilke Sogneraadet gik ud, da det under 21. Januar 1893 tiltraadte den paatænkte Forandring, idet man i saa Henseende skal henlede Opmærksomheden paa, at den ved Skolelovens § 21 fastsatte Forhøjelse af Kirkesangerlønnen udredes af den samlede disponible Lønmasse uden forøget Udgift for Kommunen, at Organisthonoraret aldeles ikke omtales i Skoleloven, og at den ved nævnte Lov Kommunen paalagte Udgift til Klokkeringning ikke i Henseende til sit Omfang i nogen paaviselig Grad kan anses for paavirket af Avedøre Bys Indlemmelse.«

På dette grundlag gav ministeriet Glostrup kommune medhold i, at den ikke var forpligtet til at deltage i lønningerne, idet ministeriet med eftertryk tilføjede: »– og man maa saa meget mere holde herpaa, som man under en modsat Forudsætning vilde savne enhver Maalestok, hvorefter det vilde være muligt paa en blot tilnærmelsesvis retfærdig Maade at fastsætte Fordelingen af disse specielle Udgifter mellem de to Kommuner, hvad formentlig afgiver yderligere Vidnesbyrd om, at den fornævnte mellem Kommunerne i 1893 indgaaede Overenskomst maa anses for endelig i den Forstand, at den ikke af Parterne vil kunne rokkes ved senere indtræffende, efter deres Oprindelse det paagældende Forhold helt uvedkommende Omstændigheder.«



Da Avedørelejren blev anlagt, i begyndelsen som teltlejr, oplevede Glostrup at blive garnisonskommune. Til brug for soldaterne blev der fremstillet en del forskellige postkort, så kæresten derhjemme kunne få et indtryk af soldaterlivet. Især under 1. verdenskrig, da Vestvolden var i højeste beredskab, blev der skrevet postkort i stor stil. Her ses et af dem (fra 1915). – Det kgl. Bibliotek.

Et nederlag for Glostrup

Kirke- og Undervisningsministeriets afgørelse betød altså et nederlag for både amtsrådet og Brøndbyernes sogneråd, men i kølvandet af Avedøres ændrede kirkelige status måtte offentlige myndigheder indkassere endnu et nederlag.

Allerede i 1893 havde Glostrup skolekommission i forståelse med Glostrup sogneråd (og også efter aftale med sognepræst Erik Barfoed, Brøndbyerne) ansøgt om, at der måtte blive oprettet en særskilt skolekommission i Avedøre bestående af sognepræsten i Brøndbyerne, et medlem af Glostrup sogneråd og en i Avedøre boende mand (ja, det *skulle* være en mand! – kvinder var uden valgret og derfor på forhånd udelukkede).

Den ansøgte ordning måtte forekomme helt naturlig, idet det dengang var således, at stedets sognepræst førte et vist tilsyn med skolevæsenet og altid var formand for skolekommissionen. Men efter

Avedøres ændrede gejstlige tilhørsforhold kom Glostrup kommune en lille smule i splid med sig selv, idet det var sognepræsten i Brøndbyerne, der fremtidig skulle være tilsynsførende med Avedøres skolevæsen, men sognepræsten i Glostrup, der skulle være formand for skolekommissionen for hele kommunen – med mindre Avedøre altså fik sin egen skolekommission.

Da Kirke- og Undervisningsministeriet sendte sagen til høring i Indenrigsministeriet, skete det da også med en bemærkning om, at det måtte anses for ønskeligt, at Avedøre fik sin egen skolekommission.

Men med en udførlig motivering modsatte Indenrigsministeriet sig dette, idet der savnedes lovhjemmel til at oprette to skolekommissioner i samme landkommune.

Kirke- og Undervisningsministeriet måtte bide i det sure æble og mod sit eget ønske afslå ansøgningen. Avedøre fik aldrig sin egen skolekommission.

Her var det altså både det ministerium, sagen henhørte under, og Glostrup kommune, der måtte trække det korteste strå.

Vesterled vil løsrive sig

I begyndelsen af 1920'erne kom ejeren af den smukke og herskabelige gård »Ragnesminde« i Brøndbyernes kommune i økonomiske vanskeligheder, der gjorde det nødvendigt at skaffe midler ved at udstykke ca. 300 tønder land af gårdens tilliggende. Det var kvarteret Vesterled, syd for banelinien, der begyndte at se dagens lys. Oprindeligt var Vesterled en idyllisk haveby, hvor man i den skønne tid slentrede rundt i blomsterduft, men hvor det i regnvejr var nødvendigt at finde træskoene frem for at kunne færdes på de opblødte veje. I dag fremtræder området som et nydeligt parcelhuskvarter.

Den grundejerforening, der varetog parcelejernes interesser, var gennemgående noget utilfreds med det samarbejde, der kunne opnås med Brøndbyernes sogneråd. Midt i trediverne havde forholdet mellem kommunen og grundejerforeningen tilspidset sig i en så uheldig retning, at det tangerede det parodiske.

I sin irritation over, hvad man anså for sognerådets vægring ved at give Vesterled ligestilling med den øvrige del af kommunen, tog grundejerforeningen et dristigt skridt. Gennem sin advokat sendte



»Ragnesminde«s statelige hovedbygning. I begyndelsen af tyverne udstykkedes ca. 300 tdr. land til havegrunde – det nuværende parcelhuskvarter Vesterled. – Foto: Knud Hansen 1959.

foreningen den 17. maj 1935 et andragende direkte til Indenrigsministeriet om, at Vesterled måtte blive udskilt fra Brøndbyerne og indlemmet i Glostrup kommune.

I sin henvendelse henviste grundejerforeningen navnlig til, at der om sommeren herskede en så følelig vandmangel i Vesterled, at det var bydende nødvendigt at etablere et vandforsyningsanlæg – en opgave, grundejerne ikke magtede at løse på egen hånd. Brøndbyernes kommune havde ikke været uvillig til at bidrage til sagens løsning, men havde som betingelse for sin støtte stillet vilkår, som foreningen havde afvist, bl.a. krav om et vist solidarisk ansvar fra grundejernes side. Endvidere påpegede foreningen, at en kloakering af området var særdeles ønskelig, at vedligeholdelsen af det udstrakte vejnet voldte grundejerne vanskeligheder, og at børnenes skolevej til Brøndbyvester var for lang (den var på op mod 3 km og bestod af en undertiden næsten ufremkommelig sti). Grundejerforeningens område var – hed det videre i henvendelsen – praktisk talt sammenbygget med Glostrup stationsby og hørte derfor naturligt hjemme i Glostrups mere bymæssigt prægede samfund.



Gårdejer Hans Pedersen var borgerlig sognerådsformand i Brøndbyernes kommune, da beboerne i Vesterled ønskede at løsrive sig. – Foto i Brøndby lokalhistoriske samling.

Det område, som grundejerforeningen ønskede indlemmet i Glostrup, omfattede ca. 450 parceller, hvoraf en tredjedel var bebygget med huse, der var egnede til helårsbeboelse.

Da sagen blev rejst, var der borgerligt flertal i Brøndbyernes sogneråd, hvorimod socialdemokraterne havde flertal i Glostrup. Gårdejer Hans Pedersen var sognerådsformand i Brøndbyerne. Hans kollega i Glostrup var Vald. Hansen – bedre kendt som »Kong Valdemar«.

Indlemmelsessagen blev langvarig og fandt først sin endelige afslutning i 1939. Standpunkterne blev trukket skarpt op, og debatten slog af og til gnister.

Som det vil fremgå, blev Avedøres isolerede beliggenhed nede ved kysten inddraget i drøftelserne.



»Ragnesminde«s statelige hovedbygning. I begyndelsen af tyverne udstykkedes ca. 300 tdr. land til havegrunde – det nuværende parcelhuskvarter Vesterled. – Foto: Knud Hansen 1959.

foreningen den 17. maj 1935 et andragende direkte til Indenrigsministeriet om, at Vesterled måtte blive udskilt fra Brøndbyerne og indlemmet i Glostrup kommune.

I sin henvendelse henviste grundejerforeningen navnlig til, at der om sommeren herskede en så følelig vandmangel i Vesterled, at det var bydende nødvendigt at etablere et vandforsyningsanlæg – en opgave, grundejerne ikke magtede at løse på egen hånd. Brøndbyernes kommune havde ikke været uvillig til at bidrage til sagens løsning, men havde som betingelse for sin støtte stillet vilkår, som foreningen havde afvist, bl.a. krav om et vist solidarisk ansvar fra grundejernes side. Endvidere påpegede foreningen, at en kloakering af området var særdeles ønskelig, at vedligeholdelsen af det udstrakte vejnet voldte grundejerne vanskeligheder, og at børnenes skolevej til Brøndbyvester var for lang (den var på op mod 3 km og bestod af en undertiden næsten ufremkommelig sti). Grundejerforeningens område var – hed det videre i henvendelsen – praktisk talt sammenbygget med Glostrup stationsby og hørte derfor naturligt hjemme i Glostrups mere bymæssigt prægede samfund.



Gårdejer Hans Pedersen var borgerlig sognerådsformand i Brøndbyernes kommune, da beboerne i Vesterled ønskede at løsrive sig. – Foto i Brøndby lokalhistoriske samling.

Det område, som grundejerforeningen ønskede indlemmet i Glostrup, omfattede ca. 450 parceller, hvoraf en tredjedel var bebygget med huse, der var egnede til helårsbeboelse.

Da sagen blev rejst, var der borgerligt flertal i Brøndbyernes sogneråd, hvorimod socialdemokraterne havde flertal i Glostrup. Gårdejer Hans Pedersen var sognerådsformand i Brøndbyerne. Hans kollega i Glostrup var Vald. Hansen – bedre kendt som »Kong Valdemar«.

Indlemmelsessagen blev langvarig og fandt først sin endelige afslutning i 1939. Standpunkterne blev trukket skarpt op, og debatten slog af og til gnister.

Som det vil fremgå, blev Avedøres isolerede beliggenhed nede ved kysten inddraget i drøftelserne.



Parcelhuskvarteret Vesterled begyndte som en haveby først i 1920'erne. I starten var der ikke nævneværdige faciliteter, der kunne lette tilværelsen for haveejerne. Navnlig savnede man et vandforsyningsanlæg, og ikke mindst dette gav anledning til et udbredt ønske om indlemmelse i Glostrup kommune, hvis vandværk let ville kunne klare forsyningen.

Længe var omgivelserne landlige, og mange holdt husdyr. Her ses græssende geder på Krogagervej i 1937. – Efter Jens A. Petersen: Vesterled.

Læg kommunerne sammen!

Det første, der skete, var, at Indenrigsministeriet sendte sagen til udtalelse i de to kommuner. Brøndbyernes sogneråd erklærede, at man intet havde imod at afstå Vesterled til Glostrup, forudsat at man indskrænkede sig hertil og ikke samtidig krævede andre områder afstået. Glostrup sogneråd udtalte derimod, at man nok ville modtage Vesterled, men kun hvis der samtidig skete en passende afrunding af kommunegrænsen, således at Vesterled ikke kom til at ligge som en enklave i Brøndbyernes kommune.



Et billede fra Krogagervej i den strenge vinter 1939/40 (set mod nord). – Foto: Victor Bronée.



Samme motiv i 1983. Som man ser, er den smalle Krogagervej blevet til den brede Søndre Ringvej. – Foto: E. F.

Fra første færd var der altså uenighed mellem kommunerne, og der fulgte nu en række lange og trange forhandlinger, der kompliceredes yderligere ved, at der hurtigt skete en strømkæntring i Brøndbyernes sogneråd. De fire socialdemokrater sadlede om og modsatte sig kategorisk enhver tale om afståelse af noget som helst. Den borgerlige gruppes fem medlemmer fastholdt derimod den oprindelige beslutning.

Mand og mand imellem blev der snakket om, at de mange socialdemokratiske vælgere i Vesterled var grunden til, at de borgerlige gerne ville af med kvarteret for derigennem at bevare flertallet i sognerådet.

Debatten i de to sogneråd om de såre kontroversielle problemer var livlig nok.

Onsdag den 6. oktober 1936 drøftede man i Brøndbyernes sogneråd dels Glostrup kommunes ønske om indlemmelse af yderligere arealer og dels et forslag om, at de to kommuner nedsatte et forhandlingsudvalg for at komme videre med sagen.

Sognerådsformand Vald. Hansen havde en sådan position i Glostrup, at han var bedst kendt som »Kong Valdemar«. Han blev indvalgt i sognerådet i 1921 som repræsentant for Socialdemokratiet og blev sognerådsformand i 1929. Da omegnskommunernes styreform blev ændret i 1952, blev han Glostrups første borgmester. Han nedlagde hvervet i 1961.

Under de besværlige og følelseladede forhandlinger i 1930'erne om kvarteret Vesterleds evt. indlemmelse i Glostrup kommune lagde han ikke skjul på, at han helst så Glostrup og Brøndbyernes kommuner sammenlagt. – Foto i Glostrup lokalhistoriske arkiv.



Ekspedient Sophus Petersen var en farverig personlighed, der havde gjort sig bemærket som ivrig socialdemokratisk agitator. I årene 1929–37 var han medlem af Brøndbyernes sogneråd. Han boede i Vesterled (i villa »Gryet« på Østtoftevej), men ville – i modsætning til de fleste i kvarteret – ikke høre tale om nogen indlemmelse i Glostrup. – Foto i Brøndby lokalhistoriske samling.



En lille høstscene i Vesterled i 1939. – Foto: Victor Bronée.

Socialdemokraternes ordfører var ekspedient Sophus Petersen, der spillede en fremtrædende rolle i sagen. Ganske vist boede han i Vesterled, men alligevel var han en glødende modstander af områdets afståelse. Hans indlæg var ikke helt almindeligt. I dunkle vendinger talte han om, at »skjulte kræfter«, der var inspireret fra Glostrup, lige fra starten havde udført et »undergravningsarbejde« for at »bearbejde stemningen« i de områder, som Glostrup kommune kunne tænke sig at få indlemmet foruden selve Vesterled. Det forslag til ny kommunegrænse, Glostrup kommune havde fremlagt, var alt for vidtgående og ville medføre, at Brøndbyernes kommune mistede en fjerdedel af sine skatteindtægter, uden at der kunne spares noget væsentligt på udgiftssiden – ja, i værste fald udsatte man sig for, at Brøndbyerne efter en sådan åreladning ville gå til grunde som selvstændig kommune. Under disse omstændigheder måtte den socialdemokratiske gruppe hævde, at alle forudsætninger for sognerådets oprindelige imødekommende holdning var bristet. Gruppen måtte derfor nu tage afstand fra enhver form for udskillelse af arealer til Glostrup, og følgelig måtte man afvise at indtræde i noget forhandlingsudvalg.

Denne salut fik sognerådsformand Hans Pedersen til at konkludere, at når mindretallet stillede sig afvisende, ville heller ikke den borgerlige gruppe træde i forhandling med Glostrup.



Vesterled begyndte som haveby, men efterhånden blev der bygget flere og flere helårshuse. Midt i 1930'erne boede en tredjedel af ejerne fast i kvarteret. Her ses Veststoftevej mod syd i 1939. – Foto: Victor Bronée.

Mødet blev udførligt refereret i Social-Demokraten, og de faldne bemærkninger bragte Vald. Hansen i harnisk. »Jeg synes ikke, vi har været særlig glubske; Glostrup har jo ikke tragtet efter at erhverve arealer fra Brøndbyerne,« udtalte han på Glostrup sogneråds næste møde. Skarpt tilbageviste han de forblommede insinuationer om, hvem der skulle stå bag det »undermineringsarbejde«, Sophus Petersen havde ymtet noget om. »Det ser efter disse udtalelser ud, som om der skulle være sket noget i den retning her fra Glostrup sogneråd. Dette vil jeg på det kraftigste protestere imod. Fastholdes udtalelsen, må man føre bevis for dens rigtighed.«

Frygten hos socialdemokraterne i Brøndbyerne for, at kommunen skulle miste sin økonomiske modstandskraft og blive slettet af landkortet, kommenterede Vald. Hansen på bemærkelsesværdig måde. Iflg. Roskilde Tidendes referat udtalte han:

– »Ja, hvis så er, så hellere lægge begge kommuner sammen! Det ville sikkert være det rigtige, men det ville nok ikke kunne forstås af ret mange.«

Hermed havde Vald. Hansen bekendt kulør på helt utvetydig måde. Da han ikke havde for vane at strø om sig med uoverlagte



Krogagervej set mod syd på en vinterdag i 1939/40. – Foto: Victor Bronée.

bemærkninger, har han utvivlsomt været overbevist om, at begge kommuner i det lange løb ville være bedst tjent med at blive lagt sammen.

Det skulle vise sig, at Vald. Hansen og Sophus Petersen trods deres meningsforskelle så temmelig ens på det hensigtsmæssige i en sammenlægning af kommunerne.

Avedøre som bytteobjekt?

Efter at både Københavns amtsråd og Indenrigsministeriet havde måttet opgive at mægle mellem parterne, afholdt Indlemmelsesnævnet den 25. februar 1937 en forhandling med kommunerne.

Nævnet samledes i ministeriet, hvor departementschef Ulrich gennemgik sagens hovedtræk og bl.a. nævnte, at en sammenlægning af kommunerne havde været på tale. Derefter forlagde man residensen til Glostrup rådhus, hvor repræsentanter for de to kommuner var til stede.



Et gammeldags hestekøretøj var et dagligdags syn i Vesterled i 1939. – Foto: Victor Bronée.

Sognerådsformand Vald. Hansen fremhævede, at såfremt en indlemmelse af Vesterled var uundgåelig, måtte Glostrup sogneråd kræve, at en række andre arealer fulgte med. Hvorefter han – iflg. nævnets mødereferat – »nævnte, at Avedøre, der hører til Glostrup Kommune, ligger som en Enklave i Brøndbyerne – et Spørgsmaal, som muligt vilde være af Betydning under Overvejelse af Spørgsmaalet om en eventuel Sammenlægning af Kommunerne«. Hans hensigt med bemærkningen var naturligvis at understrege, at Avedøres placering måtte kunne begrunde, at kommunerne blev lagt sammen.

Ekspedient Sophus Petersen udtalte, at selv om han i en længere periode havde repræsenteret beboerne i Vesterled, måtte han anse grundejerforeningens henvendelse for ganske ubeføjet. Gik man med til at afstå området, måtte man se i øjnene, at Brøndbyøster by måske ville kræve sig udskilt til Hvidovre eller Glostrup. Ville man se stort på sagen, ville det efter hans mening være det rigtigste at gennemføre en sammenlægning af de to kommuner, som man på denne måde ville sikre en god fremtidig udvikling.

Mod tanken om en sammenlægning polemiserede sognerådsformand Hans Pedersen, idet Brøndbyernes kommune ventede en stor udvikling omkring Gl. Køge Landevej.

Ønskes Grundejerforeningen „Vesterled“s Omraade m. v. udskilt fra Brøndbyernes Kommune og indlem- met i Glostrup Kommune?

Det paagældende Omraade bestaar af følgende Arealer:

Den Del af Brøndbyernes Kommune, der ligger Vest og Nord for en Linie fra Ejendommen Kroghslyst langs den forhenværende Landbefæstnings vestlige Grænse til Jernbanelinjen København—Roskilde, derefter langs dennes Sydside til Rosenaaen, derefter følgende Rosenaaen til Kirkebro, herfra Øst og Syd om Glostrup Kommunes Rensningsanlæg og derefter mod Vest til et Punkt paa Vejen fra Glostrup til Kirkebjerggaard, 60 m Nord for Gaardens Bygninger; herfra 30 m ad Vejen mod Syd og derpaa videre mod Vest og Sydvest til Vejen Vesterled—Brøndbyvester; dernæst 20 m ad Vejen mod Nord og iøvrigt følgende den sydlige og vestlige Grænse af Grundejerforeningen Vesterleds Omraade, dog at den lille Udløber fra Omraadet længst mod Sydvest afskæres — og fra Omraadets nordvestlige Hjørne videre mod Nord til Jernbanelinjen.

Ja	
Nej	

Denne stemmeseddel anvendtes ved afstemningen den 12. august 1937 om evt. indlemmelse i Glostrup af kvarteret Vesterled m.m. Da resultatet skulle opgøres særskilt for de to kommuner, således som disse ville blive afgrænset, hvis indlemmelsen blev gennemført, havde stemmesedlerne forskellig farve. I Glostrup kommune og i indlemmelsesområdet var de orangefarvede. I den øvrige del af Brøndbyernes kommune var de hvide.

Forudsætningen for, at indlemmelsen kunne gennemføres, var bl.a., at der var flertal for indlemmelsen i mindst den ene af de to kommuner med disses evt. nye afgrænsning.

Belysningsarbejder Frederik Christensen blev sognerådsformand i 1937, da Socialdemokratiet fik flertal i Brøndbyernes sogneråd. Efter en kommuneafstemning den 12. august 1937 var der overvejende sandsynlighed for, at Vesterled ville blive indlemmet i Glostrup, men det lykkedes Brøndbyernes sogneråd at afværge truslen. – Foto i Brøndby lokalhistoriske samling.



Dette og andre møder bestyrkede indtrykket af, at kommunerne gled længere og længere fra hinanden. Sagen var gået i hårdknude.

Indlemmelsesnævnet bestemte da, at der i begge kommuner skulle afholdes en folkeafstemning om spørgsmålet om indlemmelse i Glostrup af Vesterled og visse andre arealer.

I bogen »Fra Landsbyer til Bysamfund« skriver Jens A. Petersen, at det i Brøndbyerne en overgang blev diskuteret, om det var muligt at få en byttehandel i stand, således at Glostrup kommune modtog Vesterled, men som compensation overlod Avedøreområdet til Brøndbyerne. Set med Brøndby-øjne måtte dette være den ideelle løsning, der ville få alle betænkeligheder ved at afstå Vesterled til at forsvinde som dug for solen. At Glostrup kommune frivilligt skulle give afkald på det frodige og smilende Avedøre, selv om man fik havebyen Vesterled i stedet, er dog en tanke, der vanskeligt kan tages helt alvorligt, og i den officielle korrespondance er denne side af sagen da heller ikke omtalt.

Men en sammenlægning af kommunerne kunne altså dengang være gennemført uden at støde på modstand hos Glostrups førstemand. Ja, en sådan udgang på sagen kunne måske ligefrem have fået ham til at trække på smilebåndet – en sjælden grimasse hos Vald. Hansen!

Ved borgermøder, dels i Avedøre og dels her på Restaurant »Siesta«, orienterede sognerådsformand Vald. Hansen om den forestående afstemning om Vesterleds tilhørsforhold. – Efter postkort fra 1940'erne i Glostrup lokalhistoriske arkiv.



Afstemningen

Inden afstemningen løb af stabelen, var det borgerlige flertal i Brøndbyernes sogneråd gået tabt. Dette skete ved kommunevalget i marts 1937. Valget gav Socialdemokratiet 5 mandater, medens de borgerlige måtte nøjes med 4. Herefter kunne socialdemokraten belyningsarbejder Frederik Christensen sætte sig i formandsstolen. I Glostrup var Vald. Hansens position så grundfæstet, at han blev genvalgt som den naturligste sag af verden.

Da det var nødvendigt, at vælgerne fik en konkret grænselinie at stemme om, fastsatte Indlemmelsesnævnet en sådan. Stort set faldt den sammen med, hvad Glostrup sogneråd havde foreslået. Det vil sige, at Brøndbyerne foruden selve Vesterled skulle afstå ret betydelige tilstødende områder. Et areal, der lå helt adskilt derfra, skulle i givet fald også gå til Glostrup, nemlig området vest for Vestvolden og nord for banelinien, altså syd for Kroghsløst. Den foreslåede kommunegrænses forløb fremgik i detaljer af stemmesedlen (se afbildningen af denne samt det aftrykte kort). I området boede ca. 800 personer, der betalte ca. 50.000 kr. i kommuneskat om året.

Lidt ejendommeligt kan det virke, at Glostrup sogneråd ikke officielt tilkendegav, om rådet anbefalede borgerne at stemme ja eller nej. Men på et orienteringsmøde på Restaurant »Siesta« forud for afstemningen røbede sognerådsformand Vald. Hansen, at intet af Glostrup



Her ses Nordtoftevej, hvor den krydses af Vesttoftevej, i 1939. – Foto: Victor Bronée.

sogneråds daværende medlemmer ville stemme imod indlemmelsen. Dette var dog også en form for stillingtagen. På mødet beroligede Vald. Hansen de fremmødte med, at Glostrup kommunes øgede udgifter efter en indlemmelse fuldtud ville kunne dækkes af den skat, borgerne i indlemmelsesområdet betalte.

Hvordan så det nye socialdemokratiske flertal i Brøndbyernes sogneråd på sagen? Ja, socialdemokraterne havde jo tidligere udtrykkeligt tilkendegivet, at de langt fra var begejstrede for udsigten til at miste det betydelige område, der var tale om, og dermed risikere en alvorlig økonomisk svækkelse af kommunen. Ved valget var der dog kommet en lille mistelten ind i deres lejr. I stedet for som hidtil Sophus Petersen havde socialdemokraterne i Vesterled nemlig valgt værkfører Georg Møller ind i sognerådet med den specielle opgave at virke for kvarterets tilslutning til Glostrup. De fem socialdemokrater stod altså ikke helt skulder mod skulder. Inden afstemningen var det temmelig klart, at der ikke i Brøndbyernes kommune som helhed var nogen entusiasme for afståelsen – undtagen naturligvis i selve Vesterled.

Den lille bygning i baggrunden er Vesterled Vandværk. Da det blev taget i brug i 1939, holdt beboerne op med at »tørste« efter en indlommelse i Glostrup – for nu at bruge Politikens udtryksmåde. Værket er senere overtaget af Brøndby kommune. – Foto: E. F. 1983.



I en omtale af den forestående afstemning skrev Politiken, at »vesterledderne« rent bogstaveligt *tørstede* efter en indlommelse. Det skulle være en vittighed. Sagen var jo i første række udsprunget af ønsket om tilslutning til Glostrup Vandværk.

Afstemningen blev i begge kommuner afholdt den 12. august 1937, og antallet af gyldige stemmer var følgende.

	Ja-stemmer	Nej-stemmer	Stemmeprocent
Glostrup kommune	772	379	33
Indlemmelsesområdet	179	55	ca. 50
Resten af Brøndbyernes kommune	47	300	

Herefter kunne man med nogen rimelighed antage, at indlommelsen snart ville blive en realitet, men det skulle gå anderledes.



Det stilfulde beboelseskvarter, som den primitive haveby Vesterled efterhånden har udviklet sig til, har stadigvæk masser af træer og blomster. Her et motiv fra Hedegaards Allé. – Foto: E. F. 1983.

Indlemmelsen opgives

I et forsøg på at afværge indlemmelsen fremkom Brøndbyernes sogneråd nogle uger efter afstemningen over for Indlemmelsesnævnet med et tilbud om afhjælpning af de mangler, grundejerforeningen havde påberåbt sig til støtte for ønsket om at komme ind under Glostrup. Foranstaltningerne omfattede vandforsyning, kloakering og istandsættelse af Krogagervej.

Københavns amtsråd, hvis tilslutning til nyordningen med mindst to tredjedeles majoritet ville være en forudsætning for, at indlemmelsen kunne nyde fremme, udtalte derefter, at man ikke kunne anbefale indlemmelsen, såfremt Brøndbyernes kommune afhjalp manglerne på den måde, man havde stillet i udsigt.

Indlemmelsesnævnet og Indenrigsministeriet indtog samme standpunkt og meddelte parterne, at indlemmelsesandragendet kunne forventes afslået under forudsætning af, at Brøndbyernes kommune opfyldte sit tilsagn om at træffe de fornødne foranstaltninger.

Et par år efter havde grundejerforeningen og Brøndbyernes sogneråd fundet hinanden. Med økonomisk garanti fra Brøndbyernes kommune havde foreningen etableret et tilfredsstillende vandforsyningsanlæg, og Krogagervej var underkastet en foreløbig istandsættelse, som grundejerne var tilfredse med. Af økonomiske grunde ønskede foreningen derimod planerne om et kloakeringsanlæg udsat foreløbig.

Indenrigsministeriet kunne derefter konkludere, at indlemmelsesandragendet betragtedes som bortfaldet.

Her ses overborgmester H. P. Sørensen i Herluf Jensenus' streg. – Fra Blæksprutten 1946.



Et Stor-Glostrup uden Avedøre

I 1948 var Avedøre igen i søgelyset. Beboerne i Avedøre gik omkring med store, forundrede øjne og spurgte hinanden: »Har vi hørt rigtigt? Skal vi virkelig afstås til København?«

På regeringsinitiativ nedsattes i juli 1939 den såkaldte Hovedstads-kommission, der skulle overveje, hvilke ændringer i de bestående

kommuners forhold der måtte anses for hensigtsmæssige på baggrund af den stedfundne økonomiske, tekniske og befolkningsmæssige udvikling i hovedstadsområdet.

Kommissionen, hvis arbejde blev forsinket af 2. verdenskrig, afgav betænkning i januar 1948, og det tør siges, at reformiveren gav sig voldsomme udslag.

I ramme alvor foreslog kommissionens flertal, at en lang række omegnskommuner blev indlemmet i Københavns kommune. Denne indlemmelse skulle omfatte Gladsaxe, Herlev, Rødovre, Hvidovre, Taarnby, Store Magleby, Dragør samt dele af Glostrup og Brøndbyernes kommuner. Hele Avedøre samt den nord herfor liggende del af Brøndbyerne skulle opsluges af København, som ville svulme op til noget, der efter danske forhold ville være enormt og uoverskueligt.

Men Glostrup ville få rigelig compensation for afståelsen af Avedøre. Resten af Brøndbyerne samt hele Herstedernes kommune og hele Vallensbæk kommune skulle indlemmes i et Stor-Glostrup, hvis omfang måtte kunne opfylde de lokale politikeres allerdristigste ambitioner. Sognerådsformand Vald. Hansen, der selv var medlem af Hovedstadskommissionen, havde derfor ingen betænkeligheder ved at tiltræde flertalsindstillingen. Der var i øvrigt hele tre mindretalsindstillinger, så det var så som så med enigheden.

En af de ivrigste fortalere for indlemmelserne var Københavns overborgmester, den folkekære og vennesele H. P. Sørensen, hvis fuldskæg i en tid, hvor praktisk talt alle var glatbarberede, gjorde ham til et yndet offer for karikaturtegnere. Da Københavns Amts Sognerådsforening den 25. juni 1949 holdt generalforsamling i Glostrup, blev der i en sang (bagefter citeret i Social-Demokraten) harcelleret over H. P. Sørensens storhedsdrømme:

*Vi ser sultan Søren, der gerne et helt
imperium vil etablere.*

Hvortil skal det tjene, at Sjælland er delt?

Næh, lad os dog centralisere!

– »Kom hid!« siger Søren, »I yndige små!

En plads i mit harem jer åben skal stå.

Jeg tager min skægpragt til vidne derpå.

Hvad Sørensen vil I så mere?»

Det kunne være lidt vanskeligt at tage forslaget helt alvorligt. Det var uforeneligt med sund fornuft og savnede politisk bærekraft. I en årrække lå det i de skiftende indenrigsministres skrivebordsskuffe, men ingen af dem følte trang til at fremsætte et lovforslag, der ville falde med et brag i Folketinget.

Det var skønne, spildte kræfter. Men Hovedstadskommissionens betænkning er ganske underholdende læsning, og den kan lånes gennem ethvert bibliotek, hvis nogen skulle være interesseret.

Jonas skrev...

Da det forventede indhold af Hovedstadskommissionens betænkning blev kendt allerede i december 1945, skrev humoristen Jonas i Social-Demokraten bl.a.:

Forhandlingerne har været langvarige, men der har fra alle Sider været vist megen Beredvilje. Det begyndte med, at Brøndbyerne af sig selv tilbød at være Landets Hovedstad i hvert Fald om Søndagen, eller rettere Hovedstæder, for det er jo en Dobbeltby af ikke ringe Lighed med Buda-Pest, dog at det ikke er Donau, der skiller Brøndbyøster fra Brøndbyvester, men tværtimod Hovedkloaken fra Glostrup til Avedøre Strand. Dog var det Meningen at bevare København som et Slags Annex.

Social-Demokraten 9/12 1945.

Forslag til Lov angaaende de kommunale Forhold i Hovedstadsområdet.

Afsnit I: Indlemmelser i Københavns Kommune.

Kapitel 1: Indlemmelsesområdernes Afgrænsning. Styrelsesregler m. v.

§ 1.

Stk. 1. Fra 1. April 194 at regne indlemmes Gladsaxe, Herlev, Rødovre, Hvidovre, Taarnby, Store Magleby og Dragør Kommuner i Københavns Kommune. Endvidere indlemmes i Københavns Kommune de Dele af Glostrup og Brøndbyvester-Brøndbyøster Kommuner, der ligger Øst for en Linie, som fra et Punkt paa Grænsen mellem Rødovre og Glostrup Kommuner i sydlig Retning følger det østlige Skel af den i Lov Nr. 168 af 11. April 1942 om Anlæg af en Motorvej Vest om København samt Udbygning af Hørsholmvejen som Motorvej omhandlede Vej og dette Skels Forlængelse i lige Linie indtil det sydlige Skel af Vejen mellem Brøndbyøster og Brøndbyvester Byer for derefter at følge sidstnævnte Vejskel og det vestlige Skel af Ejendommene Matr. Nr. 17 f, 17 e, 16 b, 16 d og 14 b af Brøndbyøster By og Sogn samt det nordlige Skel af Matr. Nr. 15 c ibd. til Grænsen mod Brøndbyvester Sogn, hvorefter den forløber langs Grænsen mellem dette Sogn og Brøndbyøster Sogn (Brøndbyøster og Avedøre Byer), til den naar Køge Bugt.

Stk. 2. Indlemmelsen har Virkning saavel i kommunal som i kirkelig Henseende.

Afsnit II: Københavns Omegnskommuner.

Kapitel 15: Omegnskommunernes Oprettelse og Styrelse m. v.

§ 79.

Stk. 1. Fra 1. April 194 at regne foretages nedenanførte Sammenlægninger af Sognekommuner under Københavns Amtsrådsreds:

- a) Ballerup-Maaløv Kommune sammenlægges med Værløse Kommune til een Kommune under Navnet Ballerup Kommune.
- b) De Vest for den i § 1 omhandlede Grænse beliggende Dele af Brøndbyvester-Brøndbyøster og Glostrup Kommuner sammenlægges med Herstedøster-Herstedvester og Vallensbæk Kommuner til een Kommune under Navnet Glostrup Kommune.

Stk. 2. Sammenlægningerne har Virkning saavel i kommunal som i kirkelig Henseende.

Stk. 3. Ballerup og Glostrup Kommuner udskilles tillige med Gjentofte, Lyngby-Taarbæk og Søllerød Kommuner fra Københavns Amtsrådsreds og benævnes Københavns Omegnskommuner.

Her ses to af paragrafferne i det lovforslag, som Hovedstadskommissionens flertal, bl.a. Vald. Hansen, gik ind for. Som det fremgår, skulle grænsen mellem den enorme Københavns kommune og den påtænkte Glostrup stor-kommune delvis følge den projekterede motorvej. Efter en grænseflytning den 1. april 1976 er det netop denne vej (Motorringvejen), der nu på en strækning danner grænsen mellem Glostrup og Rødovre kommuner.



Afgrænsningen af de store kommuner, som Hovedstadskommissionens flertal ønskede at skabe, fremgår af dette kort. Avedøre og Brøndbyøster ville blive opløst af Københavns kommune, medens resten af Brøndbyernes kommune samt hele Herstedernes kommune (nu Albertslund) og hele Vallensbæk kommune skulle lægges ind under Glostrup. – Udsnit af bilag 6 b til Hovedstadskommissionens betænkning. Gengivet med Geodætisk Instituts tilladelse (A. 379/83). Copyright.

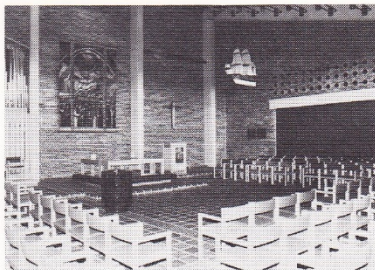


Det smukt vedligeholdte gadekær i Avedøre har bevaret landsbyidyllen. Kontrasten til den nye stationsby et stykke mod syd er iøjnefaldende. – Foto: E. F. 1983.

Udviklingen tager fart

Såfremt forhandlingerne om Vesterleds skæbne og Hovedstadskommissionens hjernesvind havde fået det til at løbe koldt ned ad ryggen på ængstelige avedøreborgere, der bestemt ikke nærede noget ønske om at blive skilt fra Glostrup, så kunne alle nu ånde lettet op. Foreløbig syntes ingen at ville antaste Avedøres stilling som en integrerende del af Glostrup kommune, og på Glostrup rådhus var politikerne fuldt på det rene med, at de vidtstrakte arealer i Avedøre gav mulighed for udvikling af et stort og driftigt byområde, hvor betydelige industrivirksomheder kunne blomstre op, og hvor der kunne skabes folkerige boligkvarterer.

Gennem århundreder havde Avedøre været kommunens største by. Så sent som ved vor første egentlige folketælling i 1787 havde Avedøre 175 indbyggere. Derefter kom Hvissinge med 156, Ejby med 145 og endelig lillebror Glostrup med 143 indbyggere.



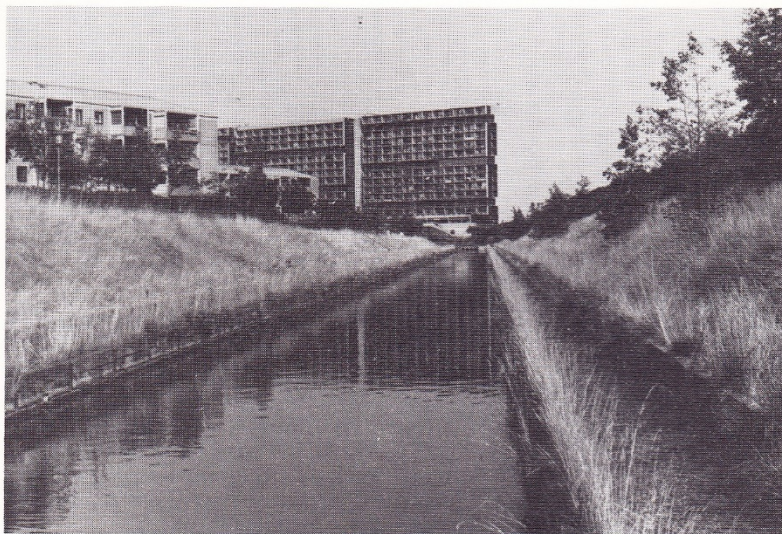
I kirkelig henseende hørte Avedøre til Brøndbyøster sogn fra 12. marts 1893 til 1. januar 1965, da Avedøre blev udskilt som selvstændigt sogn. I nogle år måtte man klare sig med en midlertidig kirke (en såkaldt »Vandrekirke«), men nu kan beboerne glæde sig over denne stilrene kirke i stationsbyen. — Foto: E. F. 1983.

Sin position som kommunens største by beholdt Avedøre til 1801, da den blev overfløjet af Hvinge, men i 1850 havde Avedøre generobret stillingen som den største af byerne med 276 indbyggere. Glostrup, der i mellemtiden var blevet stationsby, havde dog nu svunget sig op til at være den næststørste by med 275 indbyggere, så Avedøres forspring var det mindst mulige.

Ved afslutningen af 2. verdenskrig havde Avedøre 1026 indbyggere (opgjort pr. 15. juni 1945) og var kommunens næststørste by. Førerstillingen tilkom naturligvis Glostrup med 8361 indbyggere, medens folketallet i Hvinge og Ejby var hhv. 401 og 294.

At Avedøre var forudbestemt til en betydelig udvikling, havde stået nogenlunde klart helt siden den 27. maj 1908, da Folketinget vedtog en lov, der bl.a. omfattede anlæg af en jernbane fra Vigerslev langs kysten til Køge. Selv om det skulle vise sig, at de videre forhandlinger havde langsomme ben at gå på, måtte banen før eller senere komme, og at der måtte lægges en station i Avedøre, kunne der næppe være tvivl om. Som stationsby ville Avedøre antagelig gå gyldne tider i møde.

Hertil kom som noget særdeles betydningsfuldt, at Egnsplankontoret for Storkøbenhavn i 1947 udsendte den såkaldte »Fingerplan« (officielt hed den: Skitseforslag til Egnspan for Storkøbenhavn), hvis



Motiv fra Avedøre Stationsby. I baggrunden det såkaldte »Store Hus«. – Foto: E. F. 1983.

hovedprincip var at udbygge hovedstadsområdet ad fem »fingre« omkring S-baner mod Køge, Roskilde, Frederikssund, Hillerød og Helsingør. De enkelte »fingre« måtte ikke være bredere, end at alle kunne nå en S-togsstation til fods. Selv om »Fingerplanen« aldrig blev formelt godkendt, har dens tanker haft væsentlig betydning under den videre planlægning af Storkøbenhavns vækst, og at Avedøre netop var placeret i en af »fingrene«, nemlig i »tommeltotten«, var et varsel om, at der ville ske noget stort i området.

Det var derfor naturligt, at Glostrup kommune gennem mange år koncentrerede langt den største del af sin planlægningsvirksomhed om Avedøre. Dette betød, at Avedøre i disse år beslaglagde større investeringer og mere administrativ arbejdskraft end nogen anden del af kommunen.

Også andre positive kræfter havde udset sig Avedøre som virkefelt. På initiativ af bl.a. Landsforeningen Dansk Arbejde blev landets hidtil største industrikvarter skabt ved inddæmning af en del af Køge Bugt, hvilket betød en vældig forbedring af beskæftigelsesmulighederne i området.

Indvielsen af Avedøre S-togsstation var en festlig begivenhed. Avedørelejren mødte med et æreskompagni. Her skridter dronning Margrethe og prins Henrik fronten af. – Fra Handelsbladet 4/10 1972.



I tresserne var arbejdet med Køge Bugt-banen i fuld gang, og omkring den kommende S-togsstation planlagdes en stationsby med et par tusinde boliger. Og meget andet skete i Avedøre i disse år.

Den 30. september 1972 indviedes første etape af S-banen, der foreløbig havde endestation i Vallensbæk. Det var en festlig dag med besøg af regentparret, paradering af et æreskompagni fra Avedørelejren, borgmester- og generaldirektørtaler – og utallige glade børn.

Knap fire måneder forinden havde Folketinget vedtaget en lov om revision af den kommunale inddeling i Københavns amtsrådsreds, og korrespondancen med kommunalreformkommissionen var i gang.

Men under indvielsesfestlighederne var der næppe mange, der havde denne lov i tankerne. Både politikere og kommunale embedsmænd var fuldtud klar over, at den nye lov kunne få følger for forbindelsen mellem Avedøre og Glostrup, men der var ingen grund til at tage sorgerne på forskud. Forhåbentlig fik Glostrup kommune lov at bestå i sin fulde udstrækning. Forhåbentlig kunne bystyret fra Glostrup i al fremtid få lov at glæde sig sammen med avedøreboerne ved festlige lejligheder – som f.eks. i dag, hvor den smilende dronning og de jublende børn kastede glans over arrangementet.



Her ses den »hånd«, der var blikfang for skitseforslaget til en egnsplan for Storkøbenhavn. Den, der fandt på at kalde forslaget for »Fingerplanen«, har virkelig været et kvikt hoved. De fem »fingre« dækker de S-baner og motorveje, som bebyggelsen efter forslaget skulle koncentreres omkring. Avedøre ligger i »tommeltotten«.

Det nye Danmarkskort

I december 1958 nedsatte indenrigsministeren en kommunallovskommission, der bl.a. skulle arbejde med en revision af kommuneinddelingen. Den voldsomme udvikling, samfundet havde gennemgået, måtte få indflydelse på de offentlige myndigheders struktur og det administrative mønster. Enhver kommune burde være i stand til at yde befolkningen en service, der svarede til, hvad der måtte anses for rimeligt i det velfærdssamfund, vort land lykkeligvis havde udviklet sig til.

Landet over var sognekommunerne gennemgående små, idet kun hver tiende kommune havde et indbyggertal på 2.500 og derover, og de mange små kommuner kunne kun sjældent leve op til et serviceniveau, befolkningen i det lange løb kunne være tjent med. En række af disse lilleputkommuner var totalt blottede for alt, der hed kommunale institutioner. Børnene sendtes i skole i en nabokommune; ældre og syge blev henvist til optagelse på alderdoms- eller plejehjem i en kommune, hvor der tilfældigvis var plads, ofte langt fra hjemstedet; hjemmesygeplejen lå i hænderne på en sygeplejerske, der var ansat i en anden kommune, som »lånte« hende ud mod forholdsmæssig refusion af udgifterne; og budget og regnskab udarbejdedes af en regnskabscentral el. lign. i en nærliggende købstad. En kommune af denne art havde næppe større eksistensberettigelse, men den kunne ofte prale med en lav skatteprocent. Ja, det tror pokker!

Det kan også nævnes, at en del af småkommunerne måtte klare sig uden noget kommunekontor. Administrationen afvikledes f.eks. i sognerådsformandens bolig, i forsamlingshuset – eller på kroen!

For at sikre en effektiv kommunal administration var det indlysende, at et betydeligt antal kommuner burde sammenlægges til større og mere hensigtsmæssigt afgrænsede enheder.

I maj 1966 afgav kommunallovskommissionen betænkning og afsluttede dermed sit arbejde. Principperne for den nye kommuneinddeling, der skulle tilstræbes, og som allerede var foregrebet gennem et stort antal frivillige kommunesammenlægninger, blev nedfældet i et lovudkast, som uden større ændringer blev vedtaget af Folketinget.

Den praktiske gennemførelse af den ændrede kommunale inddeling blev overladt til en ny kommission, kommunalreformkommissionen, der ligesom kommunallovskommissionen overvejende kom til at bestå af repræsentanter for Folketingets partier og de kommunale organisationer. Kommissionens formand var departementschef J. H. Zeuthen.

Resultatet af den ny kommissions virke blev i første omgang, at antallet af kommuner gennem et stort antal sammenlægninger pr. 1. april 1970 blev reduceret fra 1.389 til 277, men alle disse kommuner havde til gengæld et sådant befolkningsunderlag, at de blev økonomisk bæredygtige og kunne skabe og opretholde en administration, der var i stand til at løse de mange og komplicerede kommunale opgaver.

I kommunal henseende var det altså et helt nyt Danmarkskort, der forelå den 1. april 1970. Men hvis man gik i gang med at studere dette kort for at finde ud af, hvilke grænseændringer der var gennemført i hovedstadsområdet, så kom man til at lede forgæves.

Loven om revisionen af den kommunale inddeling gjaldt nemlig ikke for Københavns og Frederiksberg kommuner samt Københavns amtskommune. Dette skyldtes på ingen måde, at man anså den kommunale inddeling i hovedstadsområdet for ufejlbarlig. Man var derimod klar over, at der gjorde sig en række særlige forhold gældende som følge af, at de enkelte kommuner indgår i et storbysamfund, hvis fælles problemer kræver et smidigt og vidtgående samarbejde for at blive løst på en hensigtsmæssig måde.

Derfor var man foreløbig gået uden om problemerne i Københavns amtsrådskreds – ligesom katten om den berømte varme grød.

Da indenrigsminister Egon Jensen fremsatte lovforslaget om revision af kommunegrænserne i Københavns amtsrådsreds, kom Avedøre både i søgelyset og farezonen.



Skæbneuret falder i slag

Den 3. marts 1972 fremsatte indenrigsminister Egon Jensen i Folketinget forslag til lov om revision af den kommunale inddeling i Københavns amtsrådsreds.

De særlige problemer, der som nævnt gjorde sig gældende i hovedstadsområdet på grund af dets specielle struktur, var naturligvis i mellemtiden blevet overvejet meget nøje på højeste plan, og regeringen søgte nu at få Folketingets tilslutning til en helhedsløsning. Forslaget om revision af kommunegrænserne blev derfor ikke fremsat isoleret, men indgik som led i en mere vidtgående reform, hvis første etape tillige omfattede tre andre lovforslag.

Iflg. forslagets § 1 fik indenrigsministeren bemyndigelse til at gennemføre en revision af kommunegrænserne i amtsrådsredsen, idet kommunalreformkommissionen senest den 1. oktober 1973 skulle fremsætte forslag hertil.

Efter forslagets § 2 skulle det ved revisionen tilstræbes, at de enkelte kommuner fik en befolkning af en sådan mindstestørrelse og en sådan geografisk afgrænsning, at de dannede et hensigtsmæssigt grundlag for en selvstændig varetagelse af de kommunale opgaver i området.



Da forhandlingerne med kommunalreformkommissionen begyndte, blev Glostrup rådhus hovedkvarter for de kræfter, der søgte at bevare Avedøres århundredgamle tilhørsforhold til Glostrup. – Foto: E. F. 1983.

Meningen var, at kommunerne på økonomisk forsvarlig måde skulle kunne yde deres indbyggere den kommunale service, som var almindelig i flertallet af områdets kommuner.

I § 2 hed det tillige, at det skulle tilstræbes, at lokalt samhørende områder kom til at ligge i samme kommune.

I motiverne til lovforslaget var det nærmere præciseret, hvad der mentes med sidstnævnte bestemmelse. »Som holdepunkter for en sådan lokal samhörighed,« hed det, »kan anføres geografiske forhold, såsom tilfælde, hvor en del af en kommune geografisk er adskilt fra den øvrige del af kommunen.«

Denne formulering kunne kun tage sigte på Glostrup, der var den eneste tvedelte kommune i amtsråds kredsen. Man kunne lige så godt have nævnt Glostrup ved navn, men så direkte ønskede man åbenbart ikke at gå til værks. Adressen var tydelig nok endda. Skæbneuret var faldet i slag.

Med ubetydelige redaktionelle ændringer blev lovforslaget vedtaget af Folketinget. Loven blev underskrevet af dronningen den 7. juni 1972.

Glostrup tager kampen op

For at få et overblik over behovet for grænsereguleringer forespurgte kommunalreformkommissionen i skrivelse af 30. juni 1972 de enkelte kommuner i Københavns amtsrådskreds, om disse måtte have aktuelle ønsker om regulering af de daværende kommunegrænser, og om kommunerne i øvrigt havde modtaget henvendelser fra beboerne om grænseændringer. I sin skrivelse fremhævede kommissionen, at det i bemærkningerne til lovforslaget var forudsat, at revisionen i hovedsagen kun skulle berøre de mindre kommuner.

Og for at være helt sikker på, at man i Glostrup på ingen måde svævede i uvidenhed om, at Avedøre var i farezonen, skrev kommissionen til *alle* kommunerne, at lovbestemmelsen om, at lokalt samhørende områder burde ligge i samme kommune, særlig sigtede på tilfælde, hvor en del af en kommune geografisk var adskilt fra den øvrige del af kommunen. Til belysning af bestemmelserne viderebragte man altså et citat fra motiverne til loven.

Ved læsningen af denne bemærkning kunne man i alle de andre kommuner nøjes med at trække på skulderen og sige: »Nå!« I Glostrup måtte man derimod tage denne passus helt anderledes alvorligt. Endnu inden korrespondancen med kommissionen var kommet rigtigt i gang, stod det klart, at der var overhængende risiko for, at Glostrup ville miste Avedøre.

Men det stod lige så klart, at hverken borgmester Martin Nielsen, viceborgmester Gunner Gärtner (der selv boede i Avedøre) eller de øvrige medlemmer af Glostrup kommunalbestyrelse ville drømme om at opgive Avedøre uden sværdslag. Alle kræfter måtte sættes ind for at søge kommunen bevaret ubeskåret.

Altå gik man i gang med at formulere alle de saglige argumenter, der kunne tænkes at overbevise kommissionen om, at det ville være både synd og skam at skille moder Glostrup fra hendes yndige datter Avedøre.

I sit udførlige svar til kommissionen fremhævede Glostrup kommunalbestyrelse, at Avedøres tilhørsforhold til Glostrup kommune gik overordentlig langt tilbage i tiden, og at der hverken i befolkningen eller i de skiftende kommunalbestyrelser nogen sinde havde været stemning for at ændre Avedøreområdets tilknytning til Glostrup kommune. Man skrev videre, at omfattende vej- og kloakeringsarbejder havde givet stødet til, at indbyggertallet siden 2. verdenskrig var

steget fra ca. 1.000 til ca. 6.500, og at dette kun var begyndelsen til den udvikling, der forestod. Kommunen oplyste, at den nye Avedøre stationsby påregnedes at få ca. 2.000 boliger og desuden ville omfatte forretningscenter, kommuneskoler, gymnasium, kirke m.v., og at det på grundlag heraf måtte påregnes, at Avedøre ved fuld udbygning ville få ca. 16.000 indbyggere. »Det er kommunalbestyrelsens håb,« sluttede man, »at den udvikling, der nu er i gang, må kunne fortsætte på en harmonisk og hensigtsmæssig måde, hvilket formentlig bedst vil kunne ske, hvis Avedøre bevarer sin tilknytning til Glostrup kommune, således at det undgås, at nye myndigheder og nyt personale skal træde til på et tidspunkt, hvor udviklingen når sit højdepunkt.«

Efter afsendelsen af denne udførlige redegørelse kunne man i Glostrup kun håbe på, at argumenterne var gode nok. Det måtte være en ualmindelig hårdhjertet og upåvirkelig kommission, der herefter kunne nænne at skille Avedøre fra moderkommunen. Gjorde man det alligevel, måtte de ansvarlige da allermindst hulke af medfølelse.

Kort efter blev der på et fælles borgermøde, som Socialdemokratiet og Det konservative Folkeparti afholdt i Avedøre, vedtaget en resolution, hvori det henstilledes til kommunalreformkommissionen, at Avedøres tilhørsforhold ikke blev ændret.

Hvidovre som liebhaver

Når borgmester Martin Nielsen i disse spændingsfyldte måneder fik et øjeblik tilovers til stille meditation om Avedøres fremtid, kom han til det resultat, at der forelå fem muligheder:

- 1) Avedøre forblev under Glostrup.
- 2) Avedøre blev indlemmet i Hvidovre kommune.
- 3) Avedøre blev indlemmet i Brøndby kommune.
- 4) Avedøre blev en del af en nyoprettet strandkommune.
- 5) Avedøre blev en selvstændig kommune.

At Hvidovre godt kunne tænke sig at indlemme Avedøre, var ingen hemmelighed. Da Avedøre efter afslutningen af 2. verdenskrig begyndte sin imponerende udvikling, kunne denne tanke næppe undgå at strejfe kommunalpolitikere i Hvidovre, som jo på en stor strækning havde grænse fælles med Avedøre. Hvidovre var stort set udbygget og kunne godt have behov for udstrakte, jomfruelige arealer, der tålmodigt lå og ventede på, at spaden skulle blive sat i jorden. Sådanne arealer var Avedøre rig på.

Ikke mindst da det store inddæmningsprojekt, der skulle skabe det vældige industrikvarter Avedøre Holme, blev iværksat, har Hvidovre nok sendt et og andet længselsfuldt blik mod Avedøre. Glostrup Folkeblad skrev den 21. januar 1965, at Hvidovre kommune »tilsyneladende ikke rigtig kan affinde sig med, at Avedøre tilhører Glostrup og hermed også den store inddæmning af Avedøre Holme. Glostrup får al fornøjelsen, siger man i Hvidovre, og Hvidovre alle generne. Glostrups borgmester kan ikke engang med en søkikkert se røgen fra fabrikkerne på Avedøre Holme.«

Da kommunalreformkommissionen begyndte sit arbejde, holdt Hvidovre sig foreløbig lidt i baggrunden. Man ville – som borgmester Svend Aagesen senere udtalte – give Glostrup kommune fair play, når den nu så gerne ville beholde Avedøre. På et kommissionsmøde i februar 1973 fremlagde Aagesen dog en række argumenter for, at Avedøre blev indlemmet i Hvidovre, hvis forbindelsen med Glostrup skulle ophøre. Efter mødet gav Aagesen over for Hvidovre Avis udtryk for, at der ikke længere kunne herske tvivl om, at Glostrup ville miste Avedøre.

Denne udtalelse faldt borgmester Martin Nielsen for brystet. Efter hans mening rummede de udtalelser, der var faldet på mødet, ikke den ringeste antydning af, at Avedøre ville gå tabt. I en udtalelse til Dagbladet betegnede Martin Nielsen sin Hvidovre-kollegas slutninger som forhastede og tilføjede: »Jeg vil give Svend Aagesen det gode råd at være tavs, så længe retten sidder.«

Et overraskende udspil

På en ganske uventet måde skulle det snart vise sig, at Glostrup kommunes argumenter havde gjort indtryk. Kommunalreformkommissionen kunne udmærket indse, at det ville være uheldigt at skille Glostrup og Avedøre ad. Men samtidig var man i høj grad bundet af lovmotivernes anvisning på, at der burde skrives ind i tilfælde, hvor en del af en kommune geografisk var adskilt fra resten af kommunen.

På kommissionens forhandlingsbord lå der altså en gordisk knude, der enten skulle løses op eller hugges over. På den ene side ville man helst undgå at tage Avedøre fra Glostrup, men på den anden side var det påkrævet at gøre en ende på det forhold, at Glostrup kommune var delt i to adskilte områder.



Borgmester Kjeld Rasmussen har placeret sig som en af landets kendteste kommunalfolk. Født 1926, cand. jur. 1955, advokat 1958. Premierløjtnant af reserven. Har bl.a. virket i reklamebranchen samt som journalist og rejseleder. I sin tid håndboldspiller på landsholdet. Siden 1966 borgmester i Brøndby kommune. Ikke mindst som formand for Foreningen af Kommuner i Københavns Amt (siden 1970), bestyrelsesmedlem i Kommunernes Landsforening (1970-82) og formand for Kommunedata (1974-82) har han været fremme i rampelyset som en engageret og impulsiv deltager i den offentlige debat.

Stillet over for dette dilemma fik kommissionen ideen til, hvad den selv anså for en salomonisk afgørelse.

Den 5. marts 1973 fremsatte kommissionen et foreløbigt forslag om, at Glostrup og Brøndby kommuner blev lagt sammen.

Ikke sandt – det var alle tiders kompromis! Man undgik at skille Avedøre fra Glostrup ved at sørge for, at de to distrikter blev »landfaste« med hinanden ved at indgå som dele af en storkommune, der ville omfatte Glostrup, Ejby, Hvissinge, Avedøre, Brøndbyvester, Brøndbyøster, Brøndby Strand, Vesterled m.m.

Borgmester Martin Nielsen fik noget af et chok, da kommunalreformkommissionen foreslog Glostrup og Brøndby kommuner sammenlagt. Han er født i 1927. Efter i nogle år at have virket ved landbruget og mejerivæsenet fik han ansættelse ved postvæsenet, hvor han fik betroet centrale tillidsposter. Blev som repræsentant for Socialdemokratiet indvalgt i Glostrup kommunalbestyrelse i 1970, og skønt han var et ubeskrevet blad på den kommunale scene, blev han straks valgt til borgmester. Under de vanskelige forhandlinger om grænseændringerne i 1973 var hans medfødte diplomatiske evner og sikre situationssforømmelse til stor nytte.



Blandede reaktioner

Kommissionens uventede udspil blev straks kendt gennem massemedierne, og overraskelsen var gennemgående stor. I den offentlige debat havde muligheden for en sammenlægning af de to kommuner slet ikke været fremme, selv om grænseproblemerne havde været diskuteret livligt gennem flere måneder.

Den øjeblikkelige reaktion hos de to politikere, der pludselig var blevet dramaets hovedpersoner – nemlig borgmester Kjeld Rasmussen, Brøndby, og borgmester Martin Nielsen, Glostrup – var vidt forskellig. Medens Kjeld Rasmussen nærmest var begejstret, måtte Martin Nielsen konstatere, at hans humør var sunket ned i betænkelig nærhed af nulpunktet.

»Kommunalreformkommissionen har fået et columbusæg op at stå,« udtalte Kjeld Rasmussen til Berlingske Tidende. »Vi har store fællesinteresser med Glostrup og kan supplere hinanden godt. Brøndbyerne har overvejende højhusbebyggelse, Glostrup overvejende parcelhuse. Sammenlægning er derfor en glimrende løsning.«

Til det lokale Handelsblad udtalte Brøndby-borgmesteren sig dog lidt mere afdæmpet, idet han sluttede med at sige: »Vi har ikke ønsket

at blive større og vil helst beholde den nuværende geografiske inddeling, men når det ikke kan være anderledes, synes jeg, forslaget er acceptabelt.»

Borgmester Martin Nielsen anslog helt andre toner. »Jeg er chokeret,« udtalte han til den lokale presse. »Jeg har aldrig nogen sinde drømt om, at der kunne blive tale om at slå Brøndby og Glostrup sammen.« Kommissionens udspil var efter hans mening helt forfejlet. »Men der sker det, at Glostrups borgere nu kommer til at betale til den meget dyrere Brøndby kommune. Vi må huske på, at vi i Glostrup har en personbeskatning på 13,7, medens Brøndby har 15,8 pct. Vi har en ejendomsbeskatning på 30 promille, medens Brøndby har 50 promille.«

Den tredje af de borgmestre, der var inde i billedet, nemlig Svend Aagesen, Hvidovre, gav som sin første reaktion udtryk for, at det skete måtte tages til efterretning, og at man fra Hvidovre kommunes side ikke ville foretage sig yderligere. I en bemærkelsesværdig ledende artikel skrev Hvidovre Avis noget om *krokodilletårerne* på Hvidovre rådhus (fordi en indlemmelse af Avedøre ville have kostet penge), *katastrofestemningen* på Glostrup rådhus og *glæden* på Brøndby rådhus, hvor Kjeld Rasmussen nu kunne fejre sin chance for at blive borgmester i en storkommune, der kunne løse Brøndbys økonomiske problemer. Med en fin hentydning til, hvad lederskribenten kaldte Brøndby kommunes »grufulde skattepolitik«, havde lederen fået overskriften:

Farvel, Avedøre – og rigtig god fornøjelse!

Et knækæg

Fra mange sider blev det straks fremhævet, at den kommune, der ville blive resultatet af en sammenlægning af Brøndby og Glostrup, ville blive alt for stor. Glostrup kommune havde pr. 1. januar 1973 28.414 indbyggere og Brøndby 35.154. Da begge kommuners indbyggertal var stigende, ville der ved en sammenlægning opstå en kommune med mindst 65.000 indbyggere, men det måtte forudses, at områdets fulde udbygning ville bringe folketallet op omkring 100.000. I betragtning af, hvor udstrakt kommunen ville blive, ville borgerne ofte få meget langt til de offentlige kontorer, og afstanden mellem den enkelte borger og bystyret ville blive meget betydelig.

»Columbusægget er et knækæg!« udtalte fritidskonsulent (nu borgmester) Gunner Larsen i Glostrup kommunalbestyrelse.



Luften svirrede med udtryk som »gigantkommune«, »mammutkommune« og »mastodontkommune«.

På Glostrup kommunalbestyrelses møde den 13. marts faldt der hårde ord om kommissionens oplæg. »Personligt vil jeg af al magt virke for, at det foreløbige forslag aldrig bliver endeligt, og jeg vil håbe, at kommunalbestyrelsens øvrige medlemmer indtager samme standpunkt. Det skylder vi simpelthen beboerne,« udtalte borgmester Martin Nielsen. På tværs af alle partiskel fik han fuld opbakning hos de øvrige medlemmer. Fhv. borgmester F. A. Elmerkjær sagde om forslaget: »Ikke i vor vildeste fantasi havde vi tænkt, at noget sådant blev bragt på bane.« Et andet konservativt medlem, smedemester Erik Holm, der selv boede i Avedøre, betegnede ligefrem kommissionens udspil som en grov provokation. Den socialdemokratiske ordfører, fritidskonsulent Gunner Larsen, kom med følgende stiltfærdige kommentar: »Det columbusæg, som vor partifælle, borgmesteren i Brøndby, har fundet, er et knækæg.«

Mand og mand imellem diskuteredes sammenlægningstanken ivrigt, og såvel i radio og presse som ude i foreningerne gik debatten videre. At protesterne i Glostrup blev så talrige og højrøstede, skyldtes naturligvis for en stor del, at man frygtede en skattestigning, hvis sammenlægningen blev en realitet, men dette forhold var uanvendeligt som argumentation over for kommunalreformkommissionen. Det

Den kommunale beskatning i Brøndby, Glostrup og Hvidovre

	<u>Afgiftspligtig grundværdi</u>			<u>Grundskyldpromille</u>		
	1972/73	1973/74	1974/75	1972/73	1973/74	1974/75
Kommune	mill. kr.					
Brøndby	573	567	719	50,0	50,0	37,0
Glostrup	638	637	484	24,0	30,0	24,0
Hvidovre	540	543	1.083	15,0	15,0	11,0

	<u>Skalaindkomst</u>			<u>Kommunal udskrivningsprocent</u>		
	1972	1973	1974	1972	1973	1974
Kommune	mill. kr.					
Brøndby	577	681	827	15,0	15,8	14,8
Glostrup	528	453	537	13,3	13,7	12,9
Hvidovre	756	990	1.233	15,1	15,5	14,2

Ovenstående opstilling giver et lille indtryk af forskellighederne i den kommunale beskatning i de tre kommuner i årene fra 1972, da kommunalreformkommissionen begyndte sin virksomhed i Københavns amtsrådskreds, og indtil 1974, da de nye kommunegrænser havde givet sig udslag i beskatningen.

Efter Statistisk Årbog, Kommunal Håndbog og oplysninger fra de tre kommuners skatteforvaltninger.

var ikke detaljer af denne art, kommissionen skulle befatte sig med, og det indbyrdes skatteniveau kunne jo i øvrigt hurtigt forandres.

Sjældent har man vist oplevet så megen politisk uro i en kommune som i Glostrup i disse uger. En lige så energisk modstand kom i øvrigt til udtryk i Vallensbæk kommune, som kommunalreformkommissionen havde foreslået udslettet. Vallensbækborgernes kraftige reaktion bevirkede, at kommunen bevarede sin selvstændighed.



Det store borgermøde i Glostruphallen sluttede med vedtagelsen af en skarp protest mod planerne om sammenlægning af Glostrup og Brøndby kommuner. Kun én stemte imod! – Fra Folkebladet 5/4 1973.

Protesterne hober sig op

I Glostrup kulminerede protestbevægelsen med, at samtlige politiske partier den 29. marts afholdt et offentligt møde i Glostruphallen, hvor ca. 800 borgere havde indfundet sig. Der valgtes tre dirigenter, men kun formanden for den socialdemokratiske vælgerforening, forretningsfører Børge Jansbøl, kom i funktion som mødeleder. »Dette protestmøde skulle gerne være en manifestation, der giver udtryk for befolkningens enstemmige afstandtagen fra kommunalreformkommissionens forslag,« udtalte borgmester Martin Nielsen. Et stort antal talere havde ordet, men der var ingen uenighed. Formanden for det lokale Venstre, prokurist Leo Lollike, betegnede kommissionens udspil som »et typisk skrivebordsarbejde«. Folketingsmand Svend Jakobsen gik endnu videre og benyttede betegnelsen »misfoster«.

DEN STORE APRILSPØG

Kommunalreformkommissionen, hvis formand er departementschef J. H. Zeuthen, har foreslået, at Brøndby og Glostrup sammenlægges til en mammutkommune. De fleste betragter forslaget som en aprilspøg, der er kommet nogle uger for tidligt.

Mel.: Jeg är en liten gåsapåg från Skåne.

*Det danske smil er ikke helt forsvundet;
det trives ganske godt på denne egn,
og svenskerne kan høre over sundet
vor latter risle li'som forårsregn.
En fornem kommission har nemlig scoret
en masse humoristiske points.*

*Sikken morsom kommission!
Den er langt fra monoton.
Man sku' næsten tro, Dirch Passer stod ved roret.*

*Hr. Zeuthen, som beklæder formandsstolen,
han udbrød med sit mest kokette smil:*

– »Nu skal jeg, venner, give jer parolen:

Nu skal vi rigtig narre dem april!«

*Så sad de kloge herrer velfornøjede
og fandt et ganske pudsigt resultat.*

I sku' høre deres grin!

*– »Den er mægtig, den er fin,«
sa' hr. Zeuthen med et djævelsk glimt i øjet.*

*Og kommissionen lo, så ruder klirred',
og sendte budskab til det ganske land.
Kjeld Rasmussen blev straks lidt halvforvirret;
han tro'de, det var alvor – stakkels mand!*

*I Glostrup – denne truede kommune –
blev mange bange for den høje skat,
men de fleste kunne se,
at den tossede idé
bare skyldtes, at hr. Zeuthen skam har lune.*

*Den glade latter rullede i kaskader.
En bagersvend var døden nær af grin.*

*Bag Hvissinges charmerende facader
drak mange Zeuthens skål i Irma-vin.*

*De unge piger ku' man høre hvine,
som blev de kildet ved en firmafest.*

*Martin Nielsen sad i Glo-
strup og klukkede og lo,
så han nu går rundt med kronisk mavepine.*

*Hr. Zeuthen vil vi allesammen hylde;
han er en mand med tindrende humør.
Han er en spøgéfugl, vi vil forgylde.
Hans humor gi'r vor hverdag dens kulør,
Vi sender ham et stort glas aspiriner,
som kan fordrive alle tømmermænd.*

*Hvis han næste gang vil gi'
et fornuftigt kompromis,
kan han undgå, at vi alle går og griner.*

Ironimus.

Fra Handelsbladet 14/3 1973.

»Sammenlægningsforslaget er et misfoster!« udtalte folketingsmand Svend Jakobsen på protestmødet i Glostruphallen den 29. marts 1973.



Mødet sluttede med, at der på forslag af Børge Jansbøl vedtoges en resolution af følgende ordlyd:

Vi borgere i Glostrup kommune, der den 29. marts 1973 er forsamlet til møde i Glostruphallen, protesterer herved på det skarpeste mod kommunalreformkommissionens forslag om sammenlægning af Glostrup og Brøndby kommuner.

I en sådan storkommune, der fuldt udbygget vil få over 100.000 indbyggere, vil udviklingen af nærdemokratiet blive illusorisk, og beslutningsprocesserne vil i allerhøjeste grad blive besværliggjort.

Administrationsudgifterne vil stige, og de kommunale kontorer vil komme til at ligge vidt forskellige steder i den alt for store kommune.

Vi må derfor kræve, at Glostrup kommune bevarer sin selvstændighed, således at den kan fortsætte sin udvikling på samme harmoniske måde som hidtil.

Skulle kommissionen på trods af vor protest fastholde sit foreløbige forslag, må vi kræve, at borgerne på demokratisk vis får mulighed for at tilkendegive deres stilling til sagen.

Vedtagelsen af resolutionen var praktisk talt enstemmig. Kun en enkelt mødedeltager havde mod til at stemme imod – desværre uden nærmere motivering. Den ville ellers have været interessant at høre.

Protestresolutionen blev af partiforeningerne udsendt til alle husholdninger i Glostrup kommune med forslag om, at beboerne med deres underskrift tilsluttede sig protesten. Denne aktion medførte, at godt 13.000 personer skrev under på, at de måtte modsætte sig en sammenlægning.



I kommunalbestyrelsesmødet tirsdag den 10. april 1973 afleverede en deputation fra partiforeningerne de protester, der indtil da var modtaget, helt nøjagtigt 12.144. Men også de følgende dage indløb der protester. I alt skrev godt 13.000 personer under. På billedet ses fra højre forretningsfører Børge Jansbøl, manufakturhandler P. Bruun Christensen og disponent Leif Adolfsen. Helt til venstre borgmester Martin Nielsen. – Foto: bent p-foto.

I kommunalbestyrelsens ordinære møde tirsdag den 10. april fik en deputation fra de politiske partier foretræde for kommunalbestyrelsen, til hvem man afleverede de indtil da modtagne protester, for at disse kunne blive videresendt til kommissionen. Deputationen bestod af forretningsfører Børge Jansbøl, Socialdemokratiet, manufakturhandler P. Bruun Christensen, Det konservative Folkeparti, og disponent Leif Adolfsen, Det radikale Venstre. Borgmester Martin Nielsen tog imod de mange underskrifter og udtalte sin påskønnelse af det betydelige arbejde, de politiske partier havde udført i sagen.

Også en række foreninger o.l. havde i øvrigt protesteret mod sammenlægningsplanerne.

Protestresolutionen blev af partiforeningerne udsendt til alle husstande med forslag om, at beboerne med deres underskrift tilsluttede sig protesten. Søndag den 8. april havde borgmester Martin Nielsen taget stade foran rådhuset for at modtage protester. – Fra Folkebladet 12/4 1973.



Kommunerne forhandler

Da kommunalreformkommissionen den 5. marts 1973 gav Brøndby og Glostrup kommuner underretning om, at man foreslog dem sammenlagt, udbad kommissionen sig samtidig en udtalelse fra de to kommunalbestyrelser. Kommunerne blev anmodet om at optage indbyrdes forhandling, så det kunne afklares, om de kunne finde frem til en fælles holdning.

Denne forhandling fandt sted på Restaurant »Byparken« den 3. april, hvor begge kommunalbestyrelser var til stede, og hvor borgmester Kjeld Rasmussen blev valgt til dirigent.

Lige til det sidste herskede der nogen spænding om, hvilket standpunkt Brøndby kommunalbestyrelse ville gøre sig til talsmand for. På et kommunalbestyrelsesmøde i Brøndby var væsentlige betænkeligheder ved sammenlægningsforslaget kommet til udtryk fra flere sider, og der havde været talt en del om »æg«, både »klynkeæg« og »guldæg« (det sidste som en hentydning til, at en sammenlægning med Glostrup ville styrke Brøndbys økonomi). Men kommunalbestyrelsen havde vedtaget, at alle dens medlemmer skulle deltage i forhandlingen med Glostrup, så spørgsmålet stod åbent.

Det viste sig imidlertid hurtigt, at den begejstring, som Kjeld Rasmussen havde givet udtryk for, var kølnet stærkt i lyset af de mange protester. Han gjorde det klart, at han ikke længere kunne gå ind for en sammenlægning, som en meget stor del af områdets beboere havde vist sig som modstandere af.



Her på Restaurant »Byparken« forhandlede Brøndby og Glostrup kommunalbestyrelser den 3. april 1973 for at finde frem til en samlet holdning til sammenlægningsforslaget. Man nåede først til enighed dagen efter! – Foto: E. F. 1983.

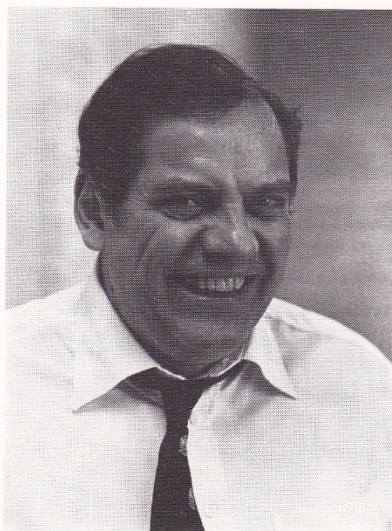
Da heller ikke de øvrige medlemmer af Brøndby kommunalbestyrelse nærede noget ønske om at gennemtrumfe en sammenlægning, enedes man i al fordragelighed om at danne fælles front mod den foreslåede storkommune. Det gjaldt nu om at få formuleret en protestskrivelse, som begge kommunalbestyrelser kunne skrive under på.

På dette tidspunkt opstod der vanskeligheder. Et foreløbigt udkast, som Glostrup kommune havde udarbejdet, kunne ikke umiddelbart opnå flertal, og der nedsattes derfor et redaktionsudvalg, der gik i gang med at veje argumenterne på guldvægt og finde frem til en sproglig affattelse, alle kunne tilslutte sig.

Mødet sluttede, uden at man var nået til enighed. Enden på drøftelserne blev, at Martin Nielsen blev bemyndiget til at forhandle videre på Glostrup kommunes vegne og godkende protestens endelige udformning. Brøndby kommunalbestyrelse ønskede derimod at samles til et ekstraordinært møde næste formiddag for at se på sagen med friske øjne.

Den følgende dag ville under alle forhold blive travl for Glostrup-borgmesteren og hans ledende medarbejdere. Den nyopførte – og

Sognerådsformand – senere borgmester – Vald. Hansen mente i 1930'erne, at Glostrup og Brøndbyernes kommuner burde lægges sammen. I 1973 dukkede samme diskussion op igen, men den oplevede Vald. Hansen ikke. Han var død året forinden. – Foto i Glostrup lokalhistoriske arkiv.



Da kommunalreformkommissionen foreslog Brøndby og Glostrup kommuner sammenlagt, gik borgmester Kjeld Rasmussen straks ind for tanken, formentlig uden at vide, at Vald. Hansen henved 40 år tidligere havde været inde på det samme. Men forholdene havde forandret sig. Dengang var Glostrup storebror, nu var det Brøndby. Det lykkedes ingen af de to kommunalpolitikere at få sammenlægningen i hus.

særdeles imponerende – Frydenhøjskole i Avedøre skulle indvies under passende festivitas, og repræsentanter for Glostrups tre nordiske venskabsbyer var allerede ankommet.

Lige fra morgenstunden var der kontakt mellem de to rådhus, idet det ville være ønskeligt, om et endeligt udkast til fællesskrivelse kunne forelægges Brøndby kommunalbestyrelse, når denne samledes.

Telefonrådene glødede, men der var stadig detaljer, der skilte parterne, og Kjeld Rasmussen tog da det fornuftige skridt at indbyde sin Glostrup-kollega til at deltage i det ekstraordinære møde i Brøndby kommunalbestyrelse og et forudgående økonomiudvalgsmøde. Martin Nielsen, der mildest talt havde dårlig tid, skyndte sig til Brøndby rådhus, og medens han jævnlige skottede til sit armbåndsur, genoptog man diskussionen om, hvad man skulle skrive til kommissionen.

Med smidighed fra begge sider lykkedes det denne gang at nå til et kompromis. Sammen med Brøndby-politikerne skrev Martin Nielsen under i protokollen, hvorefter han styrtede ud ad døren for at holde indvielsestalen på Frydenhøjskolen.

Den meget omdebatterede fællesskrivelse blev sendt til kommissionen den 9. april. Kommunerne skrev bl.a.:

Hverken beboerne eller myndighederne har følt de bestående kommunegrænser som nogen hindring for en effektiv kommunal betjening, og det understreges, at der er tale om to velkonsoliderede kommuner, der hver for sig fungerer på fuldt tilfredsstillende måde, og hvis service-niveau ligger fuldt på højde med, hvad der kræves af kommuner i det storkøbenhavnske område.

Opmærksomheden henledes på, at der mellem kommunerne i Storkøbenhavn er etableret samarbejde på adskillige betydningsfulde felter. Således deltager Brøndby og Glostrup kommuner sammen med visse andre kommuner f.eks. i et fælleskommunalt samarbejde med hensyn til brandslukning og spildevandsrensning, og de to kommuner er indstillet på fortsat at styrke og udbygge dette frugtbare samarbejde, både indbyrdes og til anden side.

Videre pegedes der på de praktiske problemer for befolkningen og den stigning i administrationsudgifterne, en sammenlægning ville medføre.

At de to kommuner således i fuld harmoni afviste sammenlægningstanken, kunne næppe undgå at gøre indtryk på kommissionen.

Efter forhandling med kommunalbestyrelserne gik også Københavns amtsråd imod kommissionens foreløbige forslag og tilsluttede sig de to kommuners fællesudtalelse.

Under en forhandling, som borgmester Martin Nielsen og folketingsmand Svend Jakobsen nogle dage senere havde med indenrigsminister Egon Jensen, lod denne skinne igennem, at der var en rimelig chance for, at sammenlægningen ville blive opgivet, men at Glostrup i så fald måtte være indstillet på at sige farvel til Avedøre. Kommissionen ville være bundet af den passus i bemærkningerne til lovforslaget, hvor Glostrups navn kunne læses mellem linierne.

Hvidovre intervenserer

Selv om borgmester Svend Aagesens første indskydelse havde været, at Hvidovre skulle afholde sig fra at drage i felten for at få sammenlægningsforslaget omstødt, kunne hans kommune vanskeligt undgå at tage bladet fra munden. Kommissionen udbad sig nemlig en udtalelse også fra Hvidovre kommune.

Efter vedtagelse på et kommunalbestyrelsesmøde – hvor man i øvrigt måtte opgive at nå til enighed om, hvor skarpt man skulle kritisere kommissionens udspil – tilskrev Hvidovre kommunalbestyrelse kommissionen og fremhævede bl.a., at Avedøre og Hvidovre både trafikalt og kulturelt var lokalt samhørende områder. »Der er ingen tvivl om, at befolkningens tarv varetages bedst ved en tilslutning til Hvidovre,« hed det videre. »Kommunalbestyrelsen må... udlede, at kommissionen har erkendt, at Avedøreområdets tilhørsforhold til Glostrup kommune under den nuværende kommuneinddeling er uheldig, og man ønsker derfor at pege på, at området med de relationer til Hvidovre, som man her har redegjort for, bør overføres til Hvidovre kommune.«

Brevet faldt i meget dårlig jord hos Folkebladet i Glostrup, der omtalte det i en artikel med overskriften: »Hvidovre kommune på strandhugst«. Bladet konkluderede: »Hvidovres skrivelse lugter af bestilt arbejde.«

Det sidste var der nu ingen grund til at bebrejde Hvidovre. Kommissionen havde jo direkte bestilt en udtalelse.

Men af kommentarernes skarphed får man et lille indtryk af, i hvor høj grad lidenskaberne var kommet i kog.

Spændingen stiger

Det tør antydes, at kommunalreformkommissionen mildest talt havde været uheldig med sit initiativ. Her mente den at have fundet en løsning, som burde kunne tilfredsstille alle parter, og hvad havde den fået som tak? En evindelig strøm af kritik og protester!

Trods al opbakning i befolkningen var Glostrup kommune kommet fra asken i ilden. Med åben pande havde man kæmpet for at bevare Avedøre. Det havde man i og for sig fået lov til, men kun på bekostning af at blive opslugt af den mere folkerige nabokommune.

Først og fremmest gjaldt det nu om at komme ud af ilden, selv om man blev hængende i asken. Af de to onder, man måtte vælge imellem, måtte tabet af Avedøre nok foretrækkes, hvis galt *skulle* være.

Antagelig har det været sådanne tanker, der foresvævede de glostrupske kommunalpolitikere, da de den 4. maj kørte ind til et møde med kommunalreformkommissionen. De nikkede her til repræsentanterne for en række andre kommuner (bl.a. de bekymrede politikere fra Vallengbæk), der hver for sig fik foretræde for kommissionen for at uddybe deres synspunkter.

Martin Nielsen fremhævede, at der aldrig havde eksisteret noget Avedøreproblem. Glostrup og Avedøre gik ualmindelig godt i spand sammen. Men såfremt kommissionen ikke kunne gå ind for at bevare Avedøres hidtidige tilhørsforhold til Glostrup, ville det være naturligt, at beboerne i Avedøre blev spurgt til råds. Ved en folkeafstemning burde de have adgang til at tilkendegive, om de helst ville til Brøndby eller Hvidovre.

»Jeg vil meget stærkt henstille, at en folkeafstemning gennemføres, hvis Glostrup kommune med sorg i hjertet tvinges til at tage afsked med Avedøre,« sluttede Martin Nielsen.

Da politikerne fra Glostrup forlod kommissionens møde, var de meget lidt klogere, end da de kom. Ingen af de faldne udtalelser havde utvetydigt løftet sløret for, hvad kommissionens næste udspil ville blive, men det var det almindelige indtryk, at der var ret gode chancer for at undgå sammenlægningen. Ikke mindst havde et af kommissionens toneangivende medlemmer, folketingsmand Ove Hansen, tidl. borgmester i Ballerup, vist stor forståelse for de fremførte synspunkter.

Den spirende optimisme var så mærkbar, at den burde markeres på en eller anden måde. Og da forhandlingerne var trukket så langt ud over spisetid, at sulten var begyndt at melde sig, gik man på Martin Nielsens forslag hen og spiste søtunge i Krogs Fiskerestaurant!

Under borgmester Svend Aagesen blev Hvidovre kommune sejrherre i »slaget om Avedøre«. Født 1910. Glarmestersvend 1928. Sekretær i Glarmestersvendenes Fagforening 1931 og redaktør af fagbladet fra 1932 til 1944, da han etablerede selvstændig virksomhed. Boet i Hvidovre siden 1940, hvor han har beklædt talrige politiske tillidsposter. Borgmester 1966–79. Formand for Storkøbenhavns Hyrevognsnævn 1971–79.



Farvel, Avedøre!

Der var spænding på Glostrupegnen i disse dage. Spørgsmålet om sammenlægning eller ikke var det almindelige samtaleemne.

Da spændingen omsider blev udløst, var der mange, der drog et lettelsens suk. Den stærke modstand, der var kommet til udtryk, bevirkede, at kommissionen helt lod tanken om en sammenlægning af Brøndby og Glostrup falde.

I stedet indstillede kommissionen til indenrigsministeren, at Avedøreområdet den 1. april 1974 blev overført til Hvidovre kommune.

De fremsatte ønsker om en folkeafstemning blev således fejlet af bordet. I Avedøre blev der både fra socialdemokratisk og konservativ side protesteret mod, at forbindelsen med Glostrup blev afbrudt, men løbet var kørt. Kommissionens nye forslag kunne ikke manes i jorden.

Forslaget blev godkendt af ministeriet den 6. juli 1973, og Glostrup kommunalbestyrelse måtte bøje sig for de hårde kendsgerninger. Avedøre var gået tabt.

Indlemmelsen af Avedøre betød, at Hvidovre kommunes areal, der hidtil havde andraget 958,9 hektar, ville blive udvidet til ikke mindre end 2.082 hektar, altså mere end en fordobling.

Indbyggertallet ville straks stige fra ca. 43.000 til ca. 51.000, men som følge af den betydelige udvikling, der var i gang i Avedøre, ville befolkningsforøgelsen på længere sigt blive langt større.

Hvidovre havde al mulig grund til at smykke sit rådhus med sejrens palmer.



Da »slaget om Avedøre« var endt, kunne Hvidovre smykke sit rådhus med sejrens palmer. – Foto: E. F. 1983.

Sorgens time

Efter at Indenrigsministeriet havde truffet den endelige beslutning om Avedøres afståelse til Hvidovre, var der naturligvis en lang række praktiske enkeltheder, der skulle aftales.

Efter anmodning fra kommunalreformkommissionen udarbejdede Hvidovre og Glostrup kommuner i fællesskab et udkast til de nærmere vilkår for sammenlægningen – et udkast, der med enkelte ændringer blev godkendt af Indenrigsministeriet den 4. september 1973.

Af bestemmelserne i sammenlægningsvilkårene kan nævnes, at der til at forberede sammenlægningen blev nedsat et fællesudvalg bestående af 14 medlemmer, hvoraf hver kommunalbestyrelse valgte halvdelen. Antallet af kommunalbestyrelsesmedlemmer i Hvidovre blev pr. 1. april 1974 udvidet fra 17 til 21, således at Avedøreområdet fik mulighed for en rimelig repræsentation. Som noget meget væsentligt hed det endelig i sammenlægningsvilkårene, at den nye Hvidovre kommune skulle overtage 25% af den hidtidige Glostrup kommunes formuemasse.

En uundværlig bestemmelse var det også, at det var fællesudvalget, der skulle udarbejde Hvidovre kommunes budgetforslag for regnskabsåret 1974/75. Forslaget skulle derefter behandles i to møder, hvori skulle deltage kommunalbestyrelsen for den hidtidige Hvidovre kommune samt tre medlemmer af kommunalbestyrelsen for den hidtidige Glostrup kommune. Hvis en sådan regel ikke var blevet indsat i sammenlægningsvilkårene, ville beboerne i Avedøre jo have været uden mulighed for gennem deres valgte repræsentanter at øve indflydelse på budget og skatteudskrivning i den kommune, de skulle tilhøre fra den 1. april 1974. Som naturligt var, blev det de tre i Avedøre boende medlemmer af Glostrup kommunalbestyrelse, der blev valgt til at deltage i Hvidovre kommunes budgetbehandling, nemlig typograf Gunner Gärtner, smedemester Erik Holm og fru Leila Nielsen.

Et særligt forhold gjorde sig gældende ved kommunevalget den 5. marts 1974. Avedøreborgerne hørte på det tidspunkt jo stadig til Glostrup kommune, men det var selvsagt valget til Hvidovre kommunalbestyrelse, de skulle deltage i. På denne baggrund skulle fællesudvalget forberede og gennemføre valget i Avedøreområdet, men man enedes om, at Glostrup kommune tog sig af den praktiske gennemførelse af Avedøre-valget. Dette foregik derfor efter normal Glostrup-sædvane med den væsentlige undtagelse, at det var Hvidovre-stemmesedler, der blev udleveret.

Glostrup kommune tog afsked med befolkningen i Avedøre ved et arrangement i Frydenhøjhallen den 29. marts 1974. Ret beset var der ingenting at feste for; for hverken kommunalbestyrelsen i Glostrup eller indbyggerne i Avedøre havde ønsket nogen skilsmisse, men når afgørelsen nu var truffet, kunne man lige så godt få det bedste ud af situationen. Arrangementet fandt derfor sted under festlige former – med taler, musik, dans og et passende traktement.

Borgmester Martin Nielsen gav i sin tale udtryk for kommunalbestyrelsens sorg over at skulle skilles fra Avedøre. Han sluttede:

Fra Glostrup kommunalbestyrelses side skal der i dag lyde en varm tak til Avedøres befolkning for den gode og venskabelige indstilling, den altid har haft til kommunalbestyrelsen i Glostrup. Kommunalbestyrelsen har gjort sit bedste for at gengælde denne positive holdning ved at satse på en stor og rig udvikling hernede. Denne udvikling har nu nået sit foreløbige højdepunkt, og det er derfor dobbelt bittert, at vore veje skilles. – Jeg ønsker imidlertid beboerne i Avedøre alt godt, når de nu skifter kommunalt tilhørsforhold.



Her ses Glostrup kommunalbestyrelse fotograferet kort før valgperiodens udløb i 1974. Fra venstre: Overpostbud Bent Nilsson, fru Dora Brink, forbundssekretær Bjarne Jensen, fru Leila Nielsen (Avedøre), bygningsnedker Bent Wolff, plejeassistent Johannes Grau, typograf Gunner Gärtner (Avedøre, 1. viceborgmester), fritidskonsulent Gunner Larsen, oversygeplejerske Ingrid Nielsen, flyvelederassistent Anders Koch, retsassessor F. A. Elmerkjær (2. viceborgmester), ingeniør Knud E. Aarup, sekretær Ursula Olsen, smedemester Erik Holm (Avedøre), viceskoleinspektør Ejvind Tofte, kommunaldirektør Aage Petersen, borgmester Martin Nielsen, stadsingeniør Poul Jørgensen og skoledirektør Aksel Findal. Maskinarbejder Claus Thostrup er ikke med på billedet. – Foto: Elfelt.

ORIENTALSK INTERMEZZO

Mel.: Nyboders pris.

*Vi vil ta' et smut til orienten,
hvor man går med burnus eller fez.
Vi vil ganske glemme trækprocenten
og det skrappe, kommunale stress.
Vi vil slentre rundt i små bazarer,
hvor vi – jamen, se dog, kære ven!
Hvad er det for store folkeskarer?
Hvor skal alle disse men'sker hen?*

*Lad os følge efter folkemassen!
Her vil sikkert hænde sjove ting.
Alle strømmer hen på torvepladsen,
hvor et slavemarked er i sving.
Slaverne er stillet op i rækker;
de er lænket (ikke særlig mildt).
Alle folk begejstret halsen strækker.
»Glostrup-slaver« står der på et skilt.*

*Mellem rækkerne af bundne slaver
går en slavehandler stolt og glør.
Med et velfornøjet smil han traver,
mens han bruger honningsøde ord.
Han vil købe Glostrup-slaver, manden,
og til Brøndby skal de bringes hen.
Han er fyldt med jubel helt til randen,
og hans navn er Kjeld-ben-Rasmussen.*

*Alle vi, der sidder her ved bordet,
står som slaver langs den lange mur.
Vi bli'r solgt til Brøndby, hele koret
(tro'de Kjeld da dengang, den filur).
Der står Tofte i sit lændeklæde;
det er sandelig et prægtigt syn!
Også Findal vækker fryd og glæde –
legemspragten blander som et lyn.*

*Der står Claus og Bent og lille Leila.
Ingrids lænker rasler yndefuldt.
Aarup mumler, at det er en fejl, a'
han og Holm skal lide tørst og sult.
Gärtner er med Bjarne lænket sammen.
Wolff og Aage P. går rent amok.
Elmerkjær står sidst og deler skammen
med Poul Jørgensen og Anders Koch.*

*Hør, nu holder Kjeld en vældig tale.
Røsten runger: »Kære slaver, I
skal i vore flotte Brøndby-sale
bruge al jer fremtids energi.
I kan tro, at I skal smage pisken,
hvis I ikke lydigt makker ret.
Nu skal Martin Nielsen ned ad slidsken.
Nu bli'r jeg til sultan med et spjæt.«*

*»Vi skal nok,« si'r han med kælen stemme
»finde prima-pladser til enhver.
Gunner Larsen kan hos mig derhjemme
hugge brænde; I kan tro, den skær'.
Dora Brink må godt i vor kantine
vaske op, og Grau kan skure gulv,
og fru Ursula med ydmyg mine
kan i Brøndbyhallen karte uld.«*

*Henrykt står hr. Kjeld og fantaserer.
Luftkasteller bygges i det blå,
men til markedspladsen arriverer
en kamel med en minister på.
Hr. minister Jensen hæver hånden
og forkynnder: »Klap nu bare i.
Vi har myrdet sammenlægnings-ånden.
Glostrup skal bestemt forblive fri!«*

*Sådan brast de skønne storheds-drømme
for den gæve Kjeld-ben-Rasmussen,
og vi andre kan i glæde svømme.
Vi kan ånde lettet op igen.
Kjeld syn's nok, ministeren er lumpen,
og vi har en smule ondt af Kjeld.
Han fik simpelthen et spark i rumpen,
imens Glostrup jubled': »Sikket held!«*

*Prisen for vor frihed var uhyre:
Avedøre reves fra vort bryst.
Under Martin Nielsens milde styre
må vi prøve på at finde trøst.
Lad os bare allesammen feste.
Frihed er trods alt en herlig ting!
Lad os ride på de høje heste!
Den er mægtig. Den er pingeling.*

E. F.

Afsunget ved en sammenkomst den 22. marts 1974 for glostrupske politikere og embedsmænd, der alle nævnes i sangen.



Her ses den lille højtidelighed på Glostrup rådhus, da borgmester Svend Aagesen (til højre) afleverede en check på 32.134.199,24 kr. til borgmester Martin Nielsen. Det er de færreste, der oplever at stå med et så værdifuldt stykke papir i hånden. – Fra Folkebladet 18/6 1975.

Epilog

Bestemmelsen i sammenlægningsvilkårene om, at den nye Hvidovre kommune skulle overtage 25% af den hidtidige Glostrup kommunes formuemasse, medførte naturligvis, at administrationen på Glostrup rådhus måtte gå i gang med et betydeligt beregningsarbejde, som først kunne afsluttes i sommeren 1975.

Beregningerne viste, at de samlede aktiver, Hvidovre kommune havde overtaget (bygninger, veje, kloakanlæg m.m.), havde en værdi, der var langt større end de overtagne passiver. Slutresultatet blev derfor, at Hvidovre kommune måtte godtgøre Glostrup kommune et beløb på 29.767.685,24 kr. + renter 11% p.a. fra 1. oktober 1974 til betalingsdagen.

Om morgenen den 16. juni 1975 samledes borgmester Svend Aagesen, borgmester Martin Nielsen og de to kommuners ledende embedsmænd på Glostrup rådhus til en lille højtidelighed, hvor også pressen var repræsenteret.

Med sig havde borgmester Aagesen en check på 32.134.199,24 kr. Det var, hvad Glostrups tilgodehavende var løbet op til incl. renter.

AKTIESELSKABET
KJØBENHAVNS HANDELSBANK
 HVIDOVRE AFDELING, HVIDOVREVEJ 275, 2650 HVIDOVRE
 TLF. (01) 78 05 40

HVIDOVRE, D. 16. juni 1975 KR. 32.134.199,24

BETAL MOD DENNE
 CZECH KRONER tretitotmillionere hundret tretifiretusindeeeethundredenitini

TL Glostrup kommunalbestyrelse

KONTO-NR. 210009

HVIDOVRE KOMMUNE

NOTERET

CHECK-NR. 0678279 4430 405 4300678279 TL BANKENS NOTERINGER

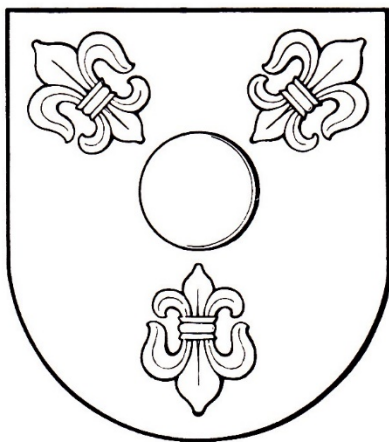
Her ses den store check. Hvis man har lyst, kan man more sig med at tælle antallet af bogstaver i det lange ord på 2. linie. – Fra Folkebladet 18/6 1975.

Borgmester Aagesen udtalte, at man i Hvidovre straks havde været lidt forbavset over, at beløbet var så stort, men man var blevet helt overbevist om rigtigheden. Så meget skyldte man virkelig, og nu ville man gerne gøre rent bord.

Og så overrakte Hvidovre-borgmesteren checken til sin Glostrup-kollega, og der var mange smil og venlige ord. Forhandlingerne i fællesudvalget og på embedsmandsplan var forløbet i den bedste atmosfære, og man skiltes som gode venner.

Med det håndtryk, der ledsagede overrækkelsen af den store check, besegledes Avedøres indlemmelse i Hvidovre.

Det sidste af de bånd, der siden middelalderen havde knyttet Avedøre og Glostrup sammen, var bristet.



Glostrup kommunes våben symboliserer de fire byer, kommunen bestod af indtil 1974. Guldkuglen (en globe) hentyder til kommunens oprindelige navn (Glob's by), medens de tre sølv-liljer markerer Ejby, Hvissinge og Avedøre. Forhåbentlig vil Avedørelilien få lov at forblive i våbenet, således at den kan minde kommende generationer om Avedøres langvarige tilknytning til Glostrup.

Kilder

Adam af Bremen: De hamburgske Ærkebispers Historie og Nordens Beskrivelse. Oversat af Carsten L. Henrichsen. Nyudgave 1968.

L. Both: Fædrelandske og historiske Skildringer. 1875.

Per Christensen m.fl. (red.): Kristendomskundskab. 2. udgave. 1979.

Orla Christiansen: Brøndbyøster kirke (i Glostrupbogen, bd. 1. 1948–52).

Glostrup kommunes beretning for 1973/74 og 1974/75.

Thorkild Gravlund: Dansk Bygd, bd. 2. 1922.

Erik Harder: Dansk kommunestyre i grundtræk. 3. udgave. 1982.

L. Holst: Kjøbenhavn og Kongerigets Kjøbstæder for omtrent hundrede Aar siden. 1862.

Hovedstadskommissionens betænkning. 1948.

Bent Jørgensen: Dansk Stednavneleksikon. Øerne øst for Storebælt. 1981.

Kjøbenhavns Amts Vejinspektorat: Bemærkninger i Anledning af de i 1892 foretagne Eftersyn af Bivejene gennem de til Kjøbenhavns Amtsraadskreds hørende Sognekommuner.

Hal Koch og Bjørn Kornerup (red.): Den danske kirkes historie, bd. 5 og 6. 1951–54.

Jan Koed m.fl. (red.): Danmarks Jernbaner i 125 år. 1972.

Kommunal Årbog.

Kommunallovskommissionens betænkning. 1966.

Københavns statistiske Årbog.

Knud Langberg: Glostrup Præstehistorie (i Glostrupbogen, bd. 2. 1953–57).

Leksika: Salmonsens, Kirke-Leksikon for Norden, Kulturhistorisk Leksikon for nordisk Middelalder, Nordisk teologisk Leksikon m.fl.

Fredrik Nielsen: Ledetraad i Kirkens Historie. 6. oplag. 1908.

H. O. Nordlund: Vejnavne i Hvidovre kommune. 1982.

Jens A. Petersen: Fra landsbyer til bysamfund. Bidrag til Brøndbyernes kommunes politiske historie. 1968.

Jens A. Petersen: Vesterled. En kulturhistorisk skildring omkring havebyen Vesterleds start, liv og vækst. 1970.

Chr. Rosenmand: Brøndbyernes Kirkehistorie (i Glostrupbogen, bd. 2–3. 1953–62).

Statistisk Årbog for Danmark.

Henning Strøm: Kommunalreformer. 1968.

Skitseforslag til Egnspan for Storkøbenhavn. 1947.

Ejvind Tofte: I Slægternes Spor. Glostrups historie, bd. 1. 1971.

Troels-Lund: Dagligt Liv i Norden i det sekstende Aarhundrede, bd. 3. Nyudgave 1969.

Bent Østergaard: Avedøre – en landsby vest for København. 1981.

Love m.v.:

Christian den Femtes Danske Lov af 15. April 1683.

Forordning af 12. Marts 1735 om Sabbathens og andre Hellige-Dages tilbørlige Helligeholdelse, og den hidtil derved foreløbne Misbrugs Afskaffelse.

Forordning af 9. Marts 1745 om Misbrug ved Hjemmedaaben i Danmark at afskaffe.

Forordning af 27. Juli 1771 anl. Børns Hjemmedaab med videre.

Lov nr. 283 af 7. juni 1972 om revision af den kommunale inddeling i Københavns amtsrådsreds.

Aviser m.v.:

Berlingske Tidende.

Dagbladet.

Folkebladet for Glostrup, Brøndbyerne, Vallensbæk og Herstederne.

Folketingstidende.

Handelsbladet for Glostrup og Omegn.

Hvidovre Avis.

Ministerialtidende.

Politiken.

Roskilde Tidende.

Social-Demokraten.

Arkiver:

Rigsarkivet.

Glostrup kommunes arkiv.

Historisk Selskab bringer en varm tak til Glostrup kommune for den ydede støtte til bogens udgivelse.

Selskabet takker ligeledes alle, der ved at gennemlæse manuskriptet eller dele af dette, ved at stille billedmateriale til rådighed eller ved at give gode råd og oplysninger har bidraget til bogens fremkomst.



